

www.fhortasud.org

Voracitat urbanística a l'Horta

LA RIBERA DEL RIU TÚRIA A QUART DE POBLET
LA FUNDACIÓ EDITA EL LLIBRE MIRADES SOBRE L'HORTA SUD
HUIT POBLES DE LA COMARCA RECUPEREN ALGUNS EDIFICIS REPRESENTATius
DEL SEU PATRIMONI ARQUITECTÒNIC
LES VÍCTIMES DE PICASSENT AL CAMP NAZI DE MAUTHAUSEN
ENTREVISTA AL POETA DE CATARROJA RAMON GUILLEM

LA FUNDACIÓ

La Fundació Dóna entrega les ajudes a les associacions de l'Horta Sud. 4

El Museu Josep Ferrís March obri les seues activitats a la comarca. 5

ADRIÀ BESÓ

Entrevista a Alfred Domínguez, nou president de la Fundació. 6

FRANCESC MARTÍNEZ

La Fundació edita el llibre *Mirades sobre l'Horta Sud*. 8

DAMIÀ GONZÁLEZ

ASSOCIACIONS DE COMARCA

Trobada de Dones de l'Horta Sud. 9

MARGARITA RINCÓN

SOCIOCOMUNITARI

Huit pobles de la comarca restauren edificis d'interès històric. 10

CRISTINA VALERO I DAMIÀ GONZÁLEZ

El primer grup de dones emprenedores del programa DIME de la Mancomunitat inicia les activitats. 12

CRISTINA VALERO

L'Horta Sud amplia la xarxa de vies de comunicació. 13

CRISTINA VALERO

ACTUALITAT COMARCAL

Voracitat urbanística a l'Horta. 14

FRANCESC MARTÍNEZ

Febra urbanitzadora i especulació immobiliària. 20

JOSÉ QUINTÁS ALONSO

GENT D'ACÍ

Entrevista al poeta de Catarroja Ramon Guillem. 22

CRISTINA VALERO TORTAJADA

PAISATGES DE L'HORTA

La ribera del Túrria a Quart de Poblet, un paisatge carregat d'història. 24

YOLANDA LAGUNA QUILES

PAPERS D'HISTÒRIA

Picassent homenatja les víctimes del camp nazi de Mauthausen. 30

ENRIC ROMAGUERA I BELENGUER

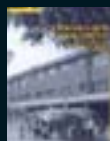
CULTURA

El Premi d'Investigació de l'IDECO compleix 15 anys. 34

ARTIC, 25 anys de lluita contra les drogodependències. 34

Llibre: *Vint-i-cinc anys fent escola a Picanya*. 35

RAFAEL ROCA

PASSAT I PRESENT

Molí de Vila de Quart de Poblet. 36

PAPERS DE L'HORTA

Director:
Francesc Martínez

Col·laboren en aquest número:

Adrià Besó, Cristina Valero Tortajada, Damia González, José Quintas Alonso, Enric Romaguera Belenguer, Rafael Roca Ricart i Margarita Rincón.

Assessorament lingüístic: Òscar Pérez Silvestre
Fotografia: José Luis Carretero, Enrique Deltoro, Ricard Martínez, Francesc Martínez,
Arxiu de l'Ajuntament de Quart i Cristina Valero.
Disseny i maquetació: Collage-no coop.v.
Impressió: Gráficas Jovi

Tiratge: 1.000 exemplars.
Imprès en paper 100% reciclat.
Periodicitat: semestral
Dipòsit legal: V-1372-1994

Fundación para el desarrollo
de l'Horta Sud

Entitat editora:
FUNDACIÓN PARA EL DESARROLLO DE L'HORTA SUD.
President: Alfred Domínguez Ibáñez
C/ Caja de Ahorros, 4. 46900 Torrent
Tel. 96 155 32 27
www.fhortasud.org
fundació@fhortasud.org

Aquesta publicació no es responsabilitza de l'opinió dels seus col·laboradors ni s'identifica necessàriament amb els treballs publicats.

Urbanisme i sostenibilitat urbana

L'Horta viu actualment una espècie de nou "desarrollismo" urbanístic. Un creixement accelerat i desordenat que a llarg termini serà insostenible des del punt de vista mediambiental. Una febre constructora que ja manifesta alguns dels seus efectes més negatius: depredació del territori, saturació urbana i creixement desmesurat del preu de la vivenda. Llevat d'alguns municipis, que mantenen encara un creixement urbà ordenat, predomina en general una irracional voracitat urba-

Pinada on s'ubicarà el projecte urbanístic Gran Manises.

nitzadora que assola sense contemplacions el territori valencià, principalment les zones del litoral i les comarques metropolitanas de València, Alacant i Castelló. Sembla que l'objectiu siga asfaltar tot el territori. En alguns punts s'estan cometent autèntics abusos urbanístics.

De fet, la Generalitat ja ha rebut una amonestació de la Unió Europea pel desgavell urbanístic existent a la costa valenciana. La Generalitat i molts ajuntaments han estat aplicant de forma arbitrària la Llei de Regulació de l'Activitat Urbanística (LRAU) mitjançant l'aprovació de grans Programes d'Actuació Integrada (PAI) promoguts per empreses privades. Això suposa urbanitzar tot d'una centenars d'hectàrees de terreny verge, tot generant problemes de contaminació, manca d'aparcaments i de zones verdes i dèficits importants en serveis assistencials, sanitaris i educatius. Primer vindran les finques de vivendes i anys després les escoles i els centres de salut. I el més greu és que molts d'aquests projectes estan promoguts per la Generalitat a través de l'Institut Valencià de la Vivenda. D'altra banda, a més dels anomenats PAI, bona part d'ajuntaments no paren de revisar els seu Pla General d'Ordenació Urbana (PGOU) per a reclassificar zona agrícola en sòl urbanitzable residencial, amb l'objectiu de continuar creixent per tal d'obtenir més recursos econòmics.

Aquest urbanisme voraç, que determinada classe política associa a progrés, no deixa de ser una *bombolla immobiliària* que no afavoreix gens l'habitabilitat dels municipis, i més si tenim en compte que el 15% de les vivendes construïdes a la Comunitat Valenciana estan buides. Quan una ciutat supera els límits de l'urbanisme raonable perd qualitat de vida. Es produeix la fragmentació del territori, més vies de comunicació, més trànsit rodat, més contaminació acústica i atmosfèrica, més necessitats de recursos d'aigua, manca d'espai urbà, pèrdua de terreny agrícola i destrucció de paratges de gran valor ambiental i del patrimoni arquitectònic rural, entre altres valors. Una desfeta que se suma a les obres de l'AVE a l'Horta Sud.

La voracitat urbanística repercuteix sobretot en les nostres butxaques, perquè l'endeutament familiar en les hipoteques de vivendes és cada vegada més elevat. Aquest model no és insostenible a mig i llarg termini, i està sent qüestionat cada vegada més per amplis sectors de la ciutadania, que reclamen un urbanisme no especulatiu, millors condicions d'accés a la vivenda i unes ciutats més habitables, més verdes i amb més serveis per a les persones. L'Horta Sud està patint bastant aquest *boom* urbanístic. Projectes com ara Gran Manises o Nou Mil·lenni de Catarroja, o les modificacions del PGOU que han fet alguns ajuntaments per a superpoblar més els seus municipis, no contribueixen gens a un desenvolupament sostenible de la comarca. Tampoc és bo la falta d'acord entre les forces polítiques de les Corts Valencianes per a consensuar una llei que pose límits a aquesta política urbanística de terra cremada. Manca també una planificació estratègica del territori en l'àmbit comarcal. No hi ha plans comarcals territorials d'ordenació urbana, ni organismes supramunicipals liderats pels ajuntaments que potencien una visió estratègica global de cada comarca. La Conselleria de Territori i Habitatge fomenta el *laissez faire* i la "política de campanar" entre ajuntaments en matèria urbanística, ja que alguns no dubten en urbanitzar grans zones en els límits del terme dels pobles veïns amb el vistiplau de la Generalitat. Cal que la classe política autonòmica i local es pare seriosament a reflexionar i a pensar quin és el model urbanístic que realment necessita la majoria de la ciutadania, amb amplitud de mires i visió de futur. Les generacions presents i futures ens ho agrairan. ■

La Fundació renova els seus òrgans directius

Consell executiu de la Fundació.

L'entitat premia els projectes interassociatius de huit associacions de la comarca i dos programes de solidaritat internacional

La Fundació l'Horta Sud renovà el passat 29 de juny els seus òrgans directius. La principal novetat ha estat l'elecció de nous vocals i d'Alfred Domínguez Ibáñez com a president. Domínguez substitueix en la presidència Enric Martí, qui havia finalitzat el temps màxim de huit anys que estableixen els estatuts de la Fundació per a formar part del Consell Executiu.

El nou Consell Executiu està constituït per les següents persones:

President: Alfred Domínguez Ibáñez.

Vicepresidenta: Xelo Sanchis Ridaura.

Secretari: Xavier Forment Silla.

Tresorer: Vicente Gil Primo.

Vocals: José Vicente Alabajos Ibáñez, Vicent Comes Iglesia, Aldino Fernández Roig, Pilar Martínez Martínez, Presentació Sena Ferrer, Rafael Tormo Tronch, José María Torrent Chuán i José María Veguer Muñoz.

PROJECTES INTERASSOCIATIUS

D'altra banda, el passat 30 de novembre van ser lliurades les ajudes que anualment concedeix Caixa Popular i la Fundació Horta Sud als projectes del Programa de Cooperació entre Associacions de la Comarca. Les entitats guardonades en la convocatòria de 2005 són les associacions de comer-

ciants de Silla, Catarroja, Paiporta, Picassent, així com la comparsa cristiana Artal de Manises, el Club d'Escacs Ciutat de Manises, Guaix-Coordinadora pel Valencià i Torrent-La Gavella.

Aquest programa el convoquen anualment Caixa Popular i la Fundació amb l'objectiu de promoure projectes interassociatius de tipus cultural, social o econòmic presentats conjuntament per associacions de l'Horta Sud. Els projectes guanyadors d'enguany són:

Creació d'una imatge corporativa conjunta per a potenciar el comerç local a l'Horta, presentat per les associacions de comerciants de Silla, Catarroja, Paiporta i Picassent. La dotació econòmica concedida al projecte és de 3.250 euros.

Projecte per a realitzar un escacs vivent a través de les arts escèniques, de la música i del teatre, presentat per la comparsa cristiana Artal de Manises i el Club d'Escacs Ciutat de Manises, amb una dotació de 1.000 euros.

La publicació de 250 mapes de la Comunitat Valenciana per a centres educatius de l'Horta, projecte presentat per Benetússer Guaix-Coordinadora pel Valencià i Torrent-La Gavella, que ha rebut 750 euros.

SOLIDARITAT INTERNACIONAL

Per la seua banda, la Fundació Horta Sud va lliurar, el mateix dia 30 de novembre, les subvencions del Programa Solidaritat Internacional. Enguany, han rebut l'ajuda les religioses de María Auxiliadora de Santa Cruz de Matagalinas de Mèxic, amb el projecte de creació d'un espai digne per a les adolescents indígenes. La proposta ha rebut 3.000 euros.

També ha estat subvencionada amb 1.500 euros l'ONG AEDIHAL del barri La Joya de Bucaramanga (Colòmbia) per tal de contribuir a finançar un menjador assistencial i de prevenció de l'absentisme escolar per a xiquets.

Representants de les ONG subvencionades en el Programa de Solidaritat Internacional.

Un museu obert a tota la comarca

ADRIÀ BESÓ

Director del Museu Comarcal

Durant el darrer semestre de 2005, el Museu Comarcal de l'Horta Sud "Josep Ferrís March" ha realitzat les següents activitats programades

EXPOSICIÓ DEL CONCURS DE PINTURA RÀPIDA "CIUTAT DE TORRENT"

Per segon any consecutiu, la Sala Faitanar del Museu Comarcal va acollir l'exposició d'aquest concurs, convocat i organitzat per l'Ajuntament de Torrent. L'exposició es va poder visitar del 23 al 29 de juliol.

JORNADES EUROPEES DE PATRIMONI A L'HORTA SUD

Celebrades el dissabte 1 d'octubre, enguany aquestes jornades han tingut un caràcter autènticament comarcal, ja que s'hi han sumat un total de 12 municipis que han ofert un dels seus béns culturals per a ser visitat. Així mateix, el museu va continuar organitzant un itinerari, en què es van visitar les torres d'Albal i de Silla, el Museu de les Barraques de Catarroja i el Molí de Raga de Benetússer.

En la Jornada Europea de patrimoni d'enguany es van visitar les torres àrabs de Silla i Albal, el Museu de les Barraques de Catarroja i el Molí de Raga de Benetússer.

CURS DE CANT VALENCIÀ

Vista la bona acceptació que va tindre el cicle de Música al Museu del passat mes de juny, des de l'octubre fins al maig té lloc al museu els dissabtes de matí un curs de cant valencià impartit per la cantora Teresa Segarra.

TEATRE AL MUSEU

Com en anys anteriors, els quatre diumenges del mes de novembre s'ha realitzat el cicle de teatre infantil. Aquesta activitat es planteja com un espectacle lúdic dins el museu, amb la finalitat d'acostar als xiquets i xiquetes la institució museística i oferir-los una imatge dinàmica i divertida.

BETLEM TRADICIONAL

Un any més, tot comptant amb la col·laboració de l'Associació de Betlemistes de Torrent, el museu acull del 9 de desembre al 7 de gener el Betlem tradicional. Enguany s'ofereix una guia didàctica perquè els grups escolars que el visiten puguen aprofundir el coneixement del betlem i les tradicions valencianes que acompanyen en les festes del Nadal.

MILLORES EN L'EXPOSICIÓ PERMANENT

A més de les activitats realitzades, s'han materialitzat algunes millores en l'exposició permanent. S'han instal·lat dues vitrines per a exposar indumentària, ja que el museu disposa d'un petit fons de peces de roba que han estat catalogades recentment.

La visita a la pallissa s'acompanya des de fa unes setmanes amb un audiovisual que ens mostra el procés de la sega i la trilla del cereal, tot posant-lo en relació amb les eines utilitzades que s'exposen en aquest àmbit. Es tracta del primer d'una sèrie que il·lustrarà els diferents espais del museu per tal d'explicar visualment l'ús de les diverses eines que s'exposen al museu, així com els processos en què intervenen. També s'ha col·locat un aparador que serveix de botiga del museu, on es poden trobar les publicacions que els ajuntaments i institucions culturals de la comarca ens faciliten per a la seua difusió.

UN MUSEU QUE ARRIBE A TOTA LA COMARCA

Tant des de la Presidència com per part de diferents membres de la Comissió Executiva del museu, s'ha volgut donar un canvi d'orientació en la programació i difusió per tal d'implicar la resta de municipis de la comarca i evitar que el Museu Comarcal tinga únicament una repercussió en l'àmbit del municipi on es troba la seu i dels pobles immediats. Una prova d'això són les Jornades Europees de Patrimoni, que fins ara estaven organitzades únicament des del museu i enguany s'hi han implicat 12 municipis. Altres de les accions plantejades és la presentació de la Peça del Mes cada vegada en un municipi diferent, o la instal·lació en cada municipi d'una vitrina on es mostre un dels objectes presentats.

Entrevista a Alfred Domínguez

FRANCESC MARTÍNEZ

Alfred Domínguez és des del passat 30 de juny el nou president de la Fundació Horta Sud. Ell és professor de filosofia i director de l'IES Tirant lo Blanc de Torrent. Ha destacat sempre pel seu compromís cívic, ja que està molt vinculat des de fa anys al moviment associatiu de la comarca i a l'IDECO de l'Horta Sud. Durant 1995-2003 fou regidor de Cultura de l'Ajuntament de Torrent, i actualment és membre del Fòrum d'Opinió de Torrent. Domínguez vol continuar i potenciar el treball de la Fundació: la dinamització de la vida associativa, cultural, social i econòmica de la comarca.

“No hi ha un determinisme que ens impedisca introduir elements de canvi per a construir una societat més justa”

Com veus el passat de la comarca?

Amb optimisme. Ja, ja sé que açò pot ser il·lògic, perquè l'optimisme pareix que es referisca només al futur. Però ho dic en el sentit següent, la comarca ha assolit un nivell de desenvolupament humà: educació, associacionisme, sanitat, serveis socials, indústria, econòmic..., que ens permet, d'una banda, comprovar que ha estat una comarca amb una massa “muscular” social de relleu, i d'altra banda, ens encoratja a cercar nous horitzons, i creure'ns, sobretot, que poden ser possibles. Més llums que ombres, la qual cosa encara em fa ser més ferm en no acceptar allò que “les coses són com són i res més nohi podem fer”; més aviat les coses són com les persones volem que siguin.

Es poden canviar les coses des de la Fundació?

Referint-me, més concretament, a la Fundació Horta Sud, ha estat una eina molt valuosa. Per exemple, ha posat a l'abast de les forces polítiques, econòmiques, socials i culturals de la comarca una sèrie d'estudis prospectius de la comarca molt valuosos i aprofitables. Després s'han emprat? Pot ser que no massa; així mateix, amb la col·laboració dels ajuntaments ha donat formació a un munt d'associacions; des de sempre ha fet una aposta ferma i decidida per promoure la societat civil amb l'objectiu de millorar la ciutadania, és a dir, ha tingut, des del meu punt de vista, l'encert d'entendre que la societat civil no la podem concebre com allò privat front a allò públic, sinó com un servei públic, o no és cert que una qualificada ciutadania és garantia d'una millor i més

desenvolupada democràcia? La Fundació, a més a més, ha recolzat les associacions cíviues solidàries sense ànim de lucre, anomenades, al meu parer, indegudament, ONG, com a tret que els seus punts de mira van més enllà dels límits de la comarca; la col·laboració amb la Mancomunitat ha estat una mostra fefaent de sumar esforços en la construcció d'una comarca forta, no tant per enfrontar-se a altres sinó per si mateixa; igualment, la creació del Museu Comarcal de l'Horta Sud “Josep Ferrís” ja és, a hores d'ara, un punt de referència ja que, va més enllà.

Quins són per a tu els punts forts i els febles de l'Horta Sud?

Si tinguera una resposta clara al respecte, no tingues cap dubte que la posaria a disposició de totes aquelles persones i institucions que estan per treballar per la comarca. No obstant això, al meu parer, i sense voler donar la volta a la pregunta, m'atreveria a dir que aquells aspectes que suposadament poden ser forts han originat feblesa i al contrari. Per exemple, la forta presència dels partits polítics ha estat en proporció directa a l'esmortiment dels moviments ciutadans; el desenvolupament de sectors industrials de tipus tradicional, que tant de benefici ens ha dut i ens està aportant, ha d'ajudar-nos a cercar el desenvolupament de projectes que adequen el teixit econòmic i productiu als nous temps; l'esforç realitzat des de fa anys per comunicar el millor possible la comarca, mitjançant infraestructures viàries que no entorpiren un creixement sostingut, s'ha vist colpit de mort per la barrera originada per

la forma com l'AVE travessarà la comarca; la vinguda d'un allau d'immigrants ha fet possible l'increment de mà d'obra en àrees tan sensibles per la comarca com l'agricultura i la construcció. No obstant això, esta raó econòmica haurà d'incloure, si no volem trobar-nos en poc de temps en situacions com les que ha viscut fa unes setmanes París i altres gran ciutats franceses, un diàleg seriós amb les altres cultures que ens arriben, des del supòsit que l'autonomia de les persones és irrenunciable, que els principis de justícia són d'aplicació per al conjunt dels ciutadans i que per a tots hem de procurar generar el màxim de possibilitats perquè sols així la llibertat serà realitzable. Pense que reconèixer drets i no ajudar a desenvolupar les capacitats que els facen possibles és, com a mínim, un acte d'hipocresia. Si la construcció és el sector que, a hores d'ara, més tira de l'economia valenciana, i molt més a la nostra comarca, té el contrapunt de veure com desapareix l'horta, com podem anar cap a un urbanisme desbocat, i veure com, malgrat l'increment de vivendes, són, pel seu elevat preu, inaccessibles per a molts, sobretot joves, que busquen una primera vivenda.

Com podem anar en el futur?

Plana i senzillament, com nosaltres vulguem. M'explique: si és cert que el passat condiciona, i molt, el futur, també ho és, en tant que tenim voluntat i llibertat, que no hi ha un determinisme que ens impedisca introduir elements de canvi que milloren tendències poc afavoridores per construir una societat més justa. De vegades, veiem com alguns, que no manifesten el menor interès per reconèixer la majoria d'edat de la ciutadania, volen traslladar-nos la idea que l'ésser humà és una entitat fatalista, que som presoners del guió que altres ens escriuen, que hauríem, diuen, d'admetre com a habitual certes expressions, com per exemple "no es pot fer res", "no val la pena moure ni un dit", "ja està tot el peix venut" o, simplement,

"per què complicar-se la vida?". El desànim se'ns apodera, la resignació triomfa i la llibertat agonitza. Davant esta situació cal reaccionar.

I què hi podem fer?

En primer lloc, encara que estem parlant de comarca, a hores d'ara hi ha un fet incontestable: el nivell global, que vol dir que la convivència no és qüestió de cada comunitat política en solitari, sinó una tasca compartida; la "interdependència" resulta, si volem avançar pel bon camí, indefugible. A propòsit? En estos moments tindria, al meu parer, molt més sentit celebrar el "dia de la interdependència" que el de la "independència", no vos pareix?; però, tampoc podem oblidar-nos del nivell local, lloc on hauré de fer possible la "democràcia forta", on, entre tots hem d'assumir la responsabilitat de traçar la trajectòria vital de la nostra comarca més enllà d'exercir el dret al vot cada quatre anys. En este sentit, a la Fundació Horta Sud no li pot resultar alié qualsevol dels tres pilars que suporten el desenvolupament humà. En primer lloc, i des dels límits de la seua responsabilitat, fer possible la consolidació de les constants de l'estat del benestar: educació-formació, mesures que ajuden a aconseguir una vida saludable, i promoure iniciatives per tal d'evitar que la contingència natural o sobrevinguda constituïska un impediment insalvable per a dur una vida digna. En segon lloc, ajudar a crear les condicions per tal que es pugua generar riquesa; en tercer lloc, en la me-

sura que les anteriors prenguen cos, contribuir des de la nostra modèstia a establir una seguretat, fruit del treball per la pau.

Són objectius molt ambiciosos, no ho creus?

Algú pot pensar que estos són objectius dels quals sols són responsables els poders públics, però ni de bon tros. La Fundació Horta Sud forma part, junt amb altres, de la xarxa de ciutadans compromesos perquè, no sols estan informats, sinó que, a més a més, són participatius. És per això que la Fundació, com a entitat amb fins públics, ha de fer l'esforç, com ha vingut fent-lo, per establir mecanismes que reafirmen els pilars als quals em referia. La "democràcia de rodalia", la "democràcia forta", com alguns la denominen, no és cap utopia, sinó la manera d'associar la democràcia amb una cultura cívica més pròxima als temes referents a la participació, la ciutadania i l'activitat política. Com podem veure, tots tres, són les virtuts centrals de la democràcia. Estic convençut que des dels organismes s'ha dotat la Fundació sabrem estar en sintonia amb els temps que corren, i posarem a l'abast de la comarca els millors mitjans per aconseguir-ho. Voldria acabar parafrasejant una resposta que donà J.P. Sartre un periodista quan li va preguntar, quin és el futur de l'home? Li contestà: l'home és el futur de l'home. Quin és el futur de la comarca? La comarca és el futur de la comarca. Açò, no és cap obvietat. ■

Vint Mirades sobre l'Horta Sud

DAMIÀ GONZÁLEZ

La Fundació Horta Sud recull en un llibre una recopilació d'articles publicats en la revista *Papers de l'Horta* sobre els vint pobles de la comarca

Set dels autors del llibre.

La Fundació Horta Sud ha presentat al Museu Comarcal Josep Ferrís March el llibre *Mirades sobre l'Horta Sud*, una recopilació d'articles sobre els vint pobles de la comarca publicats durant els anys 1994-2004 en la revista *Papers de l'Horta*, editada per la Fundació. L'edició del llibre està patrocinada per la CAM.

Són vint ullades diferents realitzades per autors i autores que viuen als municipis dels quals escriuen. Els articles han estat elaborats per historiadors, mestres, arxivers, lingüistes, periodistes i cronistes de vila. Els autors donen una visió particular dels seus pobles atenent aspectes diversos, com ara la història, el patrimoni cultural i natural, els costums, l'economia, les tradicions, l'esdevenir actual i els reptes del futur. Vint mirades locals que ens donen també una visió de conjunt de la comarca, alhora que mantenen

viva la memòria de les nostres arrels. A més a més, el llibre compta amb dos articles introductoris. Un d'Adrià Besó, que ens apropa a la història de l'Horta Sud des de l'època romana fins al segle XX, mitjançant un recorregut per les principals aportacions de les civilitzacions que han habitat la comarca al llarg dels segles. I altre de Francesc Martínez, centrat en el creixement actual de la comarca, que ens presenta un resum del context actual de l'Horta Sud, una comarca marcada per la seua proximitat a València, fet que ha generat unes relacions d'interdependència social i econòmica entre amb la capital.

Tots els articles estan elaborats des de la proximitat dels autors i açò es nota quan escriuen dels seus pobles, ja que els sentiments afluoren i fan que els escrits estiguen plens d'idees subjctives que ajuden a comprendre millor tant la història del passat com les situacions actuals. Llegint aquests passatges, i mirant les més de 200 fotografies que acompanyen al text i l'acurat disseny del grup Collage-No, podem conèixer moltes dades interessants dels 20 municipis de la comarca, com ara la seua situació geogràfica, la població, la seua història, els seus monuments més estimats, els seus pai-

satges, les seues festes populars... i la situació actual socioeconòmica del municipi.

Els autors del llibre són Rafa Roca d'Alaquàs, Francesc Martínez d'Albal, Manuel Febrer-Romaguera d'Alcàsser, Joan Peiró d'Aldaia, Antoni Corell d'Alfajar, Lluçia Romero de Benetússer, María José Fortea de Beniparrell i Antoni López de Catarroja. També Cristina Valero de Llocnou de la Corona, Vicent Masó i José Mª Moreno de Manises, Amadeu Císcar de Massanassa, Jesús López i Ivan Esteve de Mislata, Xavier Tarazona de Paiporta i Alfred Ramos de Picanya. I finalment, Conxa Garcia de Picassent, Amador Grinyó de Quart de Poblet, Vicent Albiach de Sedaví, Frederic Sòria de Silla, Adrià Besó de Torrent i Xavier Agustí de Xirivella. ■

Presentaren el llibre: Alfred Domínguez, Empar Navarro, Enric Martí, Adrià Besó i Vicent Botella.

Trobada de dones de l'Horta Sud

MARGARITA RINCÓN

La Plataforma de Dones de l'Horta Sud visità el Parlament Europeu a Estrasburg.

La gran majoria de les poblacions de l'Horta Sud tenen associacions de dones que treballem des de fa molts anys per la defensa dels drets de la dona, així com desenvolupant treballs de conscienciació, reivindicació i solidaritat. En algunes ocasions hem coincidit en activitats i en objectius marcats que ens han fet pensar en la possibilitat de plantejar projectes comuns.

Amb aquest objectiu, hem passat a un procés de constitució d'una plataforma conjunta que ens proporcionarà una major eficàcia i incidència a la comarca de l'Horta Sud. Prèviament hem tingut contactes puntuals que constaten la idoneïtat de disposar d'una xarxa entre les associacions de dones que ens servisca per a crear nexes que complementen les activitats de les nostres organitzacions respectives. Entre les activitats que fins ara s'han realitzat, volem destacar la Trobada de Dones de la Comarca de l'Horta Sud. L'última d'aquestes trobades va tindre lloc a Massanassa, els dies 26 i 27 de novembre. Consisteix en una cita anual en què presentem ponències elaborades per especialistes sobre matèries actuals i interessants, que inviten a un col·loqui que ens ajuda a mirar i a actuar d'una manera respon-

sable per a fer realitat l'afirmació que "Un altre món és possible". Aquesta trobada tindrà lloc enguany els dies 26 i 27 de novembre a l'ISO de Massanassa amb les ponències "Compromís pel canvi social", "Els canvis de valors" i "Influència econòmica en el món actual".

Una altra activitat recent ha estat un viatge a Estrasburg amb l'objectiu de conèixer i visitar el Parlament Europeu, estretir llaços entre nosaltres i esbossar un projecte en la comarca de l'Horta Sud.

Partirem el dia 22 d'octubre cap a Nimes. Vam aprofitar les hores d'autobús fins a arribar a Nimes per a treballar en ruta. Micròfon en mà, cada associació es presentava i donava a conèixer les seues activitats, reflexions i inquietuds. L'ocasió es prestava a veure i comentar la pel·lícula *Shirley Valentine*, la qual recomanem des d'aquesta pàgina, així com un vídeo document sobre la dura problemàtica de les persones afectades per discapacitats físiques.

Arribarem a Nimes a poqueta nit, i vam tindre ocasió de visitar la ciutat. A l'hotel vam poder comprovar l'art i les habilitats d'algunes de les dones, que ens van fer passar uns moments molt agradables. El diumenge 23 arri-

bàrem de nit a la nostra destinació: Estrasburg, prèvia parada a Colmar, un poble pròxim i molt especial per a conèixer. A la ciutat d'Estrasburg vam ser invitades pel Parlament Europeu a un sopar en un restaurant situat en un espai privilegiat de la ciutat, acompanyades per l'eurodiputada valenciana Maruja Sornosa.

A més de visitar la ciutat, també continuarem treballant en grups a les instal·lacions de l'hotel on ens allotjàvem. El dimarts de vesprada començarem la visita oficial al Parlament Europeu. Vam tindre l'oportunitat d'observar en el saló de plens el desenvolupament d'una sessió de control sobre les condicions d'entrada a l'organisme europeu dels països de Romania i Bulgària prevista per al gener del 2007. Mes tard vam ser ateses, en una de les sales de comissions parlamentàries, per quatre eurodiputats espanyols i vam poder plantejar-hi qüestions, intercanviar idees i conèixer el treball que els representants espanyols realitzen al Parlament Europeu.

La tornada a casa, previ descans a Lió, va consistir en la plasmació sobre el paper dels projectes que cada associació proposem per a fer a la nostra comarca, analitzar les necessitats i la viabilitat de cada una, i ens comprometem a estructurar el treball a partir d'ara. Vam tornar del viatge amb la convicció que el treball interassociatiu és hui una necessitat a la qual no hem de renunciar, sinó tot al contrari: és una part indispensable per a la comarca de l'Horta Sud. Amb això veurem com millora l'efectivitat dels nostres missatges, aconseguirem una major eficàcia dels nostres recursos humans i materials i obtindrem un millor reconeixement de les nostres reivindicacions. ■

Huit pobles de l'Horta Sud restauren alguns dels edificis més representatius del seu patrimoni

CRISTINA VALERO TORTAJADA
I DAMIÀ GONZÁLEZ

Ermita de Santa Anna d'Albal.

ALBAL

Alguns municipis han utilitzat recursos dels ajuntaments i d'associacions dels pobles, d'altres les subvencions, més prompte escasses, que la Diputació de València ha concedit dins del Pla de Recuperació del Patrimoni. És el cas de la restauració de l'emblemàtica ermita de Santa Anna d'Albal. Durant les obres s'han descobert les tàpies, parets fetes de fang, originals del segle XIV de l'ermita. Han sigut recuperades al complet les voltes gòtiques i s'ha refermat un pilar que havia cedit 22 centímetres, la qual cosa hauria provocat l'afonament de tot l'edifici. La restauració de l'ermita de Santa Anna suposarà un cost de 900.000 euros. Una forta inversió, però que salvarà i recuperarà el patrimoni històric més conegut i estimat del municipi. Aquesta és la primera fase de restauració de l'ermita, ja que en una segona es reformarà tot el seu entorn.

Els monuments històrics són la base cultural de qualsevol població, ja que representen els signes d'identitat, a més de potenciar els seus atractius com a reclam turístic i d'ús social. Diversos municipis de l'Horta Sud han apostat enguany per recuperar alguns dels seus monuments arquitectònics més representatius.

TORRENT

Per la seua banda, Torrent ha iniciat la recuperació de l'entorn de la torre àrab, amb la intenció de reformar el centre històric. El projecte ha permès ja l'eliminació de barreres arquitectòniques i una secció de plataforma única que permet un desplaçament de viants còmode. Dins de l'equipament, està prevista la col·locació de contenidors subterranis d'arreglada de residus sòlids. Els objectius d'aquest projecte d'urbanització són la millora de les condicions d'urbanització, destacar la Torre i el fossat com a béns patrimonial, frenar la degradació urbana del centre històric i fomentar l'activitat residencial i comercial en la zona.

ALDAIA

Aldaia és un altre dels municipis centrat en la restauració dels seus béns històrics. Després de la recuperació de la Casa del Bollo i la Casa del Tio Carmelo, és l'hora de recuperar una antiga casa de llauradors del segle XVIII, situada al carrer dels Coladors. De moment ja ha conclòs la primera fase de les obres de restauració. La vivenda, una vegada rehabilitada del tot, acollirà un nou centre de serveis socials. La casa va ser adquirida per l'Ajuntament i està catalogada com a

edifici d'interés arquitectònic local. Es tracta d'una vivenda de llaurador acomodada de l'horta. La fatxada conserva arcs adovellats de gran bellesa i a l'interior hi ha elements ceràmics i de fusta de la mateixa època de la seua construcció. La vivenda té planta baixa, planta alta i una antiga andana (magatzem de productes agrícoles).

MASSANASSA I BENIPARRELL

També a Massanassa s'està recuperant el patrimoni. Després de la rehabilitació de les Escoles Velles (reconvertides en l'ajuntament) s'ha restaurat l'església de Sant Pere Apòstol. La major part dels diners que ha costat la rehabilitació han arribat de l'esforç de la parròquia, donatius i col·lectes, que han fet possible que la il·lusió del rector Joan Ruix haja arribat a ser una realitat. La

Casa del segle XVIII d'Aldaia.

Molí arrosser de Raga (Benetússer).

...L'objectiu és poder ubicar en l'antic molí un museu de l'arròs. La museïtzació del recinte anirà dirigida a recuperar l'espai de treball, l'espai de magatzem i la residència particular, i amb això es recuperarà la cultura agrària valenciana al voltant de l'arròs.

humitat havia deteriorat molt l'edifici i ara s'hi ha llavat la cara.

A Beniparrell també hi ha hagut un treball important de recuperació del patrimoni històric, i ha estat també una església la beneficiada. En aquest cas és el temple parroquial de Santa Bàrbara, on s'han renovat les portes corcades, s'han canviat els bancs i ara es col·locarà el sòl de marbre blanc i roig.

BENETÚSSER

Benetússer també és un municipi preocupat pel seu patrimoni industrial i ha començat la recuperació del molí arrosser anomenat Molí de Raga, un projecte molt ambiciós encara en fase inicial que necessitarà un finançament important. En aquests moments es troba en

la primera fase de la recuperació, i l'objectiu és poder ubicar en l'antic molí un museu de l'arròs. La museïtzació del recinte anirà dirigida a recuperar l'espai de treball, l'espai de magatzem i la residència particular, i amb això es recuperarà la cultura agrària valenciana al voltant de l'arròs. Suposarà la conservació i difusió d'allò que representaren els molins hidràulics tradicionals en els darrers segles, amb la reconstrucció de la maquinària preindustrial i la recuperació de l'habitatge tradicional agrícola d'uns propietaris benestants de principis del segle XX.

PICASSENT

En el cas de Picassent, la Confraria de la Mare de Déu de la Vallivana, una

associació que està formada per diversos veïns del poble interessats en la recuperació de la memòria històrica local, ha treballat de valent per poder recuperar la cúpula de l'ermita de la Mare de Déu de Vallivana. A més, s'han arreglat els ornaments que coronen el mur de la façana i a l'interior s'han recuperat pintures i les zones afectades per filtracions i taques.

ALFARAR

Finalment, a Alfafar s'ha rehabilitat el Centre Cultural i Recreatiu, on han hagut de substituir la coberta de dalt i canviar les finestres per unes altres adequades a l'estil de l'edifici, una barreja de romanticisme centreeuropeu i modernisme valencià. Aquest lloc ha estat la seu de diferents partits polítics. El va crear el partit conservador de Juan Bautista Valdecabres, anomenant-se Casino Proteccionista d'Alfatar en 1910. Amb l'arribada de la II República, el casino es fa republicà. Després de 1939 va ser seu de la Falange, fins que el 1954 es va convertir en Centre Cultural Recreatiu, fins a l'actualitat. Ara, amb la rehabilitació, la junta directiva vol començar un nou camí amb noves activitats. ■

Treballs de restauració de la cúpula de l'ermita de la Mare de Déu de la Vallivana.

Centre Cultural i Recreatiu d'Alfatar.

El primer grup d'emprenedores del programa DIME comença el camí cap a la creació de la seua empresa

CRISTINA VALERO

Unes 25 dones amb ganes de muntar el seu propi negoci han començat la preparació per tal d'aconseguir l'objectiu de convertir-se en dones empresàries. Són les primeres beneficiades del programa DIME (Desenvolupament Integral Dona Emprenedora), gestionat per la Mancomunitat de l'Horta Sud. DIME forma part de la iniciativa comunitària EQUAL, que té com a objectiu la lluita contra la desigualtat en el mercat laboral, sobretot les que es basen en el sexe i l'origen ètnic. Aquestes dones rebran l'assessorament, l'ajuda econòmica i tot el suport de la Mancomunitat des del naixement de la idea de negoci fins a la consolidació del seu projecte empresarial.

Elles són les primeres emprenedores de les més de 200 que participaran en el projecte DIME fins al 2007. El projecte, finançat per la Unió Europea per mitjà del Fons Social Europeu amb 1,6 milions d'euros, està desenvolupat per

la Mancomunitat de l'Horta Sud i l'Agrupació de Desenvolupament que reuneix els principals agents institucionals, econòmics i sindicals de la comarca. L'agrupació està composta per l'empresa Idees SL, la Federació de Dones Progressistes de la Comunitat Valenciana, els sindicats UGT i CC OO, el Club de Gerents de Torrent, l'Agrupació Comarcal d'Empresaris (ACE) d'Alaquàs-Aldaia, Florida Centre de Formació i l'Associació de Dones AME 2000.

Dones joves i no tan joves, amb una idea empresarial clara o amb una simple intuïció del que podria ser el seu negoci, però totes amb moltíssimes ganes de començar el seu projecte. El primer grup de dones emprenedores del DIME es reunia el dia 14 a la sala d'actes de la Mancomunitat per a posar en comú les seues expectatives i començar a elaborar un autodiagnòstic del que cada una necessitarà per a crear i dirigir amb èxit la seua empresa.

En aquest primer grup hi ha dones de Picanya, Catarroja, Torrent, Albal, Alldaia, Quart de Poblet, Picassent, Alaquàs i Paiporta, entre altres poblacions de la comarca. En el primer dia del programa DIME, aquestes emprenedores han analitzat quina és la seua situació de partida i han descobert com en els pròxims mesos aprendran a superar barreres personals, familiars i socials per a aconseguir establir un negoci amb èxit.

Algunes d'elles comencen a fer els primers passos del seu negoci, altres el tenen en projecte, però totes estan molt il·lusionades de portar avant la seua idea empresarial. Entre els projectes plantejats en aquest primer grup DIME de la Mancomunitat hi ha empreses de serveis educatius, de rehabilitació d'edificis, restauració, bugaderia industrial, relax i descans, agències immobiliàries i gabinets psicopedagògics. ■

L'Horta Sud amplia la xarxa de vies de comunicació

CRISTINA VALERO

La prolongació del metro de València fins a l'Aeroport, el projecte de tramvia de l'Horta Sud, la construcció de l'autovia de connexió Distribuïdor Sud-A7 (*by-pass*) i l'ampliació de l'Aeroport, són algunes de les noves vies de comunicació que milloraran les connexions de transport transversal entre els municipis de l'Horta.

PROLONGACIÓ DEL METRO

L'actuació agrupa la prolongació de la línia 5 actual del metro, des de Mislata cap a Quart de Poblet, Manises i l'Aeroport i posteriorment cap a Ribarroja de Túria i Vilamarxant, integrant aquestes poblacions en la xarxa de Metro València. La prolongació de la línia permetrà la connexió directa entre les terminals de viatgers del futur Parc Central i l'Aeroport de Manises. Es troba en execució el tram Mislata-Quart, també el tram Quart-Manises, en execució el tram Manises-Aeroport, i en desenvolupament del projecte el tram entre Manises i Ribarroja.

TRAMVIA DE L'HORTA SUD

La nova línia T8 de Metro València, conegut com el Tramvia de l'Horta Sud, connectarà les poblacions de Manises, Quart de Poblet, Aldaia, Alaquàs, Torrent, Picanya, Paiporta, Benetússer, Massanassa, Catarroja i Albal. D'aquesta manera, es pretén articular i millorar la connexió entre les poblacions de l'Horta Sud, una conurbació

que supera els 250.000 habitants, i se suma a totes les actuacions previstes per expandir la xarxa ferroviària en l'àrea metropolitana de València.

La Conselleria d'Infraestructures i Transport està redactant l'estudi informatiu de la nova línia T8 de Metro València, en el tram entre Manises-Quart de Poblet-Torrent. El tram de línia de nova implantació es planteja en via doble amb un inici al final de la Línia 5, l'ampliació del qual està executant fins a Manises i l'Aeroport.

Aquest tram comptarà amb 8 quilòmetres de longitud i finalitzarà a l'estació central de Torrent, de la línia 1. D'aquesta manera, el desenvolupament de la línia permetrà crear nous pols d'intercanvi amb altres línies radials de metro, com les línies 1, 3 i 5 de Metro València i amb la línia de Renfe a Aldaia-Alaquàs. En aquest sentit, la nova línia suposarà també la connexió directa de tots els pobles de l'Horta Sud amb l'aeroport, a través de la línia 5 de Manises.

CONNEXIÓ DISTRIBUÏDOR SUD-A-7

És una autovia ja en funcionament. Amb la creació de la nova autovia s'absorbeix una part important de trànsit de l'A-3, perquè crea un nou accés a València a través de l'autovia de Torrent, proporciona un accés directe als polígons industrials més importants de l'àrea metropolitana des de l'A-7, sense que el trànsit pesant

afecte els nuclis urbans. Aquesta autovia comunica principalment Alaquàs, Aldaia, Torrent, Paiporta i Picanya amb la circumval·lació de València (*by-pass*) sense necessitat d'utilitzar l'autovia València-Madrid i permet la redistribució de trànsit entre els accessos a la capital. L'autovia té origen en l'A-7 a l'altura de Calicanto. El traçat dona accés al Mas del Jutge, creuant el transvasament Xúquer-Túria i el barranc de Xiva i enllaçant amb els polígons industrials de Torrent i Alaquàs a través d'una rotonda elevada.

AEROPORT, AMPLIACIÓ EN MARXA

El Ministeri de Foment, a través d'AENA, ha adjudicat a l'empresa Ploder les obres d'ampliació del camp de vols de l'Aeroport de València, amb un termini d'execució de 15 mesos. Amb aquesta millora podran aterrar a l'aeròdrom de Manises avions de grans dimensions. S'ampliarà l'edifici terminal per a aviació regional, la plataforma d'estacionament d'aeronaus i l'aparcament públic.

L'ampliació suposa la prolongació de la pista en 500 metres amb una amplària de 45 metres i marges de 7,5 metres i l'allargament del carrer de rodatge fins a la futura capçalera. Pel que fa al nou edifici terminal, se situarà a la zona occidental de la terminal actual i estarà connectat amb aquest, cosa que permetrà el trànsit de passatgers entre els dos espais a més de comptar amb l'accés directe des de l'exterior. La plataforma d'estacionament d'aeronaus tindrà una superfície de 165.500 metres quadrats i l'aparcament públic que està previst que es construisca tindrà una capacitat que duplicarà l'actual. ■

Voracitat urbanística a l'Horta

FRANCESC MARTÍNEZ

El territori valencià s'ha convertit en un paradís per als promotors i constructors, especialment a les zones del litoral i les comarques de l'Horta, el Camp de Túria i el Camp de Morvedre

Hort de Ferrís de Catarroja.

La febra constructora que assola el territori valencià està tenint repercussions nefastes a l'Horta. El model actual, fonamentat en la depredació del territori, no és sostenible. La llei urbanística autonòmica afavoreix la urbanització de milers d'hectàrees a través de Programes d'Actuació Integrada (PAI) promoguts per empreses privades. En alguns punts s'estan cometent autèntics abusos urbanístics. Els PAI de major impacte ambiental a l'Horta Sud són el "Nou Mil·lenni" de Catarroja i "Gran Manises". Dos iniciatives que compten amb el suport de la Generalitat i que poden destruir 3.600 fanecades d'horta i huit masies de gran valor arquitectònic. Concretament els horts de Ferrís, del Mestre, Santa Anna, el Groc i Sant Josep de Catarroja, i les masies d'Espínos, Sant Joan i el Coronel de Manises.

L'any 2005 es tancarà de nou amb un nou rècord per al negoci immobiliari. La construcció de vivendes segueix la tendència a l'alça imperant des de 1998 a tot l'Estat espanyol, però amb més intensitat de creixement a la Comunitat Valenciana, Madrid i Balears, segon dades de la Fundación de Cajas de Ahorro (Funcas). El territori valencià s'ha convertit en un paradís per als promotors i constructors, especialment a les zones del litoral i les comarques de l'Horta, el Camp de Túria i el Camp de Morvedre, que viuen en els últims anys un segon *desarrollismo*.

Les xifres parlen. A la Comunitat Valenciana s'han visat 542.406 vivendes noves des del gener de 1999 fins al maig de 2005, segons el Consell Superior de Col·legis d'Arquitectes d'Espanya. Un creixement que va lligat totalment a l'augment del preu de la vivenda, que ha crescut un 20,1% en 2004, segons el Ministeri de la Vivenda. Un augment

desmesurat per a les nostres butxaques i una forta pressió sobre el territori i el medi ambient, sobretot per als ecosistemes més vulnerables com són la franja marítima i l'horta.

Els defensors acèrrims d'aquest model són –evidentment– els constructors i els propietaris del sòl. Argumenten que hi ha creixement de la demanda a causa de l'apogeu del turisme residencial i la compra de pisos pels immigrants. Per a ells, construir vivendes és progrés i creació de llocs de treball. I donen dades: el segon trimestre de 2005, la construcció ocupava uns 264.500 treballadors valencians. Però sobretot la construcció reporta beneficis empresarials i bancaris espectaculars. A l'Horta Sud, el 20% de les vora 18.000 empreses actives estan relacionades amb la construcció i promoció de vivendes, segons un informe de la Mancomunitat de l'Horta Sud.

El negoci de la construcció es mou per lucre personal, que no social. Així pen-

sen els detractors de la construcció massiva. Aquest sector està format fonamentalment per consumidors, ecologistes, experts en economia urbana i professionals liberals. Defensen un creixement urbà ordenat i sostingut, sense malbaratar grans extensions de territori. Opinen que hi ha un excés de construcció de vivenda i el preu d'aquesta està massa sobrevalorat, és a dir, hi ha una bombolla immobiliària fonamentada en l'especulació sobre el preu del sòl, fenomen en què tenen molta responsabilitat els propietaris del sòl i els constructors. Les proves més evidents del *boom* immobiliari són la destrucció del territori sense cap mirament i el creixement de l'endeutament de les famílies. De fet, de gener a maig de 2005 la xifra de noves vivendes hipotecades a la Comunitat Valenciana va arribar a 72.010, segons l'Institut Tecnològic de la Construcció. Aquest sector social denuncia que la construcció massiva d'habitatges posa

en perill la sostenibilitat urbana i comporta en molts casos la destrucció d'hàbitats naturals i de patrimoni històric de gran valor. A més a més, els projectes urbanitzadors tampoc van acompanyats de la corresponent dotació de zones verdes i de serveis sanitaris, educatius i esportius. Aquests serveis arriben anys després que la urbanització estiga consolidada.

VISATS D'OBRA DE VIVENDES COMUNITAT VALENCIANA

Any	Vivendes iniciades
1999	70.970
2000	78.963
2001	71.361
2002	85.912
2003	87.441
2004	103.759
2005	44.000 (gener-maig)
Total	542.406 vivendes

Font: Consell Superior de Col·legis d'Arquitectes d'Espanya.

PREU DE LA VIVENDA COMUNITAT VALENCIANA

Any	Augment
2001	19,8%
2002	16,9%
2003	17,4%
2004	20,1%
2005	15,4 % (primer trimestre)

El preu en euros per m² ha passat de 659,40 en 2001 a 1.428 en 2005.

Font: Ministeri de Vivenda.

L'URBANISME RESIDENCIAL A L'HORTA

Aquesta febra constructora té repercussions nefastes per a la comarca de l'Horta, que creix de forma desordenada i sense planificació supramunicipal, tot generant una situació de caos urbanístic i una regressió alarmant de l'horta agrícola. El model actual, fonamentat en un urbanisme depredador del territori, no és sostenible. La legislació urbanística autonòmica afavoreix la urbanització de milers d'hectàrees per banda d'agents urbanitzadors privats a

través dels anomenats Programes d'Actuació Integrada (PAI) que presenten als ajuntaments. Realment, en alguns punts del territori valencià s'estan cometent autèntics abusos urbanístics. D'altra banda, és bastant freqüent que els ajuntaments modifiquen els Plans Generals d'Ordenació Urbana (PGOU) per a reclassificar (convertir) terrenys agrícoles en sòl urbanitzable. Bona part dels consistoris veuen en la construcció d'habitatges una important font d'ingressos econòmics per

als pressupostos municipals, per la qual cosa no dubten a donar suport als PAI. Projectes que en molts municipis compten amb el suport de la Conselleria de Territori i Habitatge, la qual, a través de l'Institut Valencià de la Vivenda (Ivvs) està promovent PAI mitjançant la creació d'empreses mixtes públiques i privades. En el cas valencià, bastants dels grans PAI que estan en marxa estan promoguts per l'Ivvs i polítics i grups empresarials pròxims al Partit Popular.

CLAUS DE L'URBANISME DEPRADOR

1. L'aplicació arbitrària de dos lleis autonòmiques: la Llei de Regulació de l'Activitat Urbanística (LRAU), que avala la figura dels Programes d'Actuació Integrada (PAI), i la Llei d'Ordenació del Territori i Protecció del Paisatge (LOTPP). Els PAI són projectes d'urbanització presentats als ajuntaments per promotors privats.
2. Aprovació de macro Programes d'Actuació Integrada (PAI). Això suposa urbanitzar tot d'una desenes d'hectàrees, tot deixant el disseny del territori en mans privades. Els ajuntaments aproven els PAI en els plens municipals, però és la Conselleria de Territori i Habitatge l'organisme que ha de ratificar l'aprovació definitiva dels PAI. Actualment hi ha més de 170 PAI en tramitació, que ocupen 120 milions de metres quadrats en tot el territori valencià.
3. Suport de la Generalitat a la política dels PAI a través de la Conselleria de Territori i Habitatge. La Generalitat fomenta determinats PAI mitjançant la creació d'empreses mixtes formades per l'Institut Valencià de la Vivenda (Ivvs) i constructores privades.
4. Especulació privada del sòl per part de promotors i propietaris de terrenys, la qual cosa suposa una sobrevaloració excessiva del preu dels terrenys. Aquest fenomen està propiciat per la crisi de l'agricultura.
5. Tendència excessiva d'ajuntaments a revisar el Pla General d'Ordenació Urbana (PGOU) per tal de convertir sòl rústic en terreny urbanitzable, amb l'objectiu d'augmentar els ingressos econòmics municipals.
6. Manca de planificació estratègica. No hi ha plans comarcals territorials per a ordenar el territori. Tampoc hi ha organismes supramunicipals liderats pels ajuntaments que potencien una visió estratègica global del territori. Predomina encara l'anomenada "política de campanar" i la insolidaritat entre ajuntaments en matèria urbanística.

La construcció massiva d'habitatges posa en perill la sostenibilitat urbana i comporta en molts casos la destrucció d'hàbitats naturals i de patrimoni històric de gran valor.

ALGUNES CONSEQÜÈNCIES DE LA VORACITAT URBANÍSTICA

1. Augment desmesurat del preu de la vivenda, tot creant un fort l'endeutament familiar i grans dificultats d'accés a la vivenda per part de joves i immigrants. Espanya és el país de la UE on més ha pujat el preu de la vivenda en els últims cinc anys.
2. Saturació urbana: problemes de contaminació i d'aparcaments, manca de zones verdes i de serveis bàsics assistencials, sanitaris i educatius.
3. Fragmentació del territori i necessitat de més vies de comunicació, tot argumentant el trànsit rodat i la contaminació atmosfèrica i acústica.
4. Desaparició del terreny agrícola i de paratges de gran valor ambiental.
5. Més necessitats de recursos d'aigua.
6. Destrucció de patrimoni arquitectònic rural.

Pel que fa a l'Horta, pràcticament tots els municipis de la comarca estan desenvolupant PAI. La majoria abraquen superfícies petites i segueixen en creixement més o menys ordenat. Però en alguns pobles es volen construir tot d'una milers de vivendes, ja que s'han planificat PAI que superen en alguns llocs el milió de metres quadrats, tot generant un gran impacte en el territori: saturació urbana i desaparició d'importants borses d'horta. Els PAI més espectaculars són els de Manises, Catarroja, el Puig, San Antonio de Benagéver i la Pobla de Far-

nals. En total, hi ha previst asfaltar en aquests pobles més de 12,7 milions de metres quadrats d'horta i construir 30.200 noves vivendes. Per la seua part, València ciutat continua creixent i porta en marxa una vintena de PAI on hi ha previst construir 42.213 vivendes. A més a més, la capital també ha revisat enguany el PGOU per a construir 37.200 nous habitatges en les poques zones d'horta que encara conserva, és a dir, en la perifèria. Concretament a la Torre, Benimàmet, Campanar, Forn d'Alcedo, Castellar, la Punta i Pinedo.

UN NOU GRAN MIL-LENNI DE RAJOLA

Els projectes de major impacte ambiental són els PAI Nou Mil·lenni de Catarroja i Gran Manises. Es tracta d'iniciatives promogudes per empreses privades que compten amb el suport de l'Ivvs a i dels respectius ajuntaments, governats el primer per la coalició UV-PP, i el segon pel PP. Dos projectes que (si es fan tal com estan planificats) destruiran tres milions de metres quadrats d'horta i zona boscosa i també huit masies i horts de tarongers de gran valor històric.

El PAI de Catarroja, preven urbanitzar en la zona de Villa Carmen una superfície d'horta d'1.700.000 m² de gran valor agrícola, on es construiran 12.000 vivendes. En aquest paratge (situat en la ratlla dels termes d'Albal i Picanya) hi ha camps de tarongers i els horts de Ferrís, del Mestre, Santa Anna, el Groc i Sant Josep. El PAI destruirà aquestes joies de l'arquitectura agrícola de finals del XIX i principis del XX. Les imatges que els substituiran seran finques de vivendes i quatre torres de 25 pisos. Això sí, hi ha la intenció de fer també zones esportives, adossats i un centre comercial, i segons els promotors es destinaran 450.000 m² a zones verdes. El PAI ha estat presentat per l'empresa mixta Improva, formada per l'Ivvs a i la constructora Llanera. Sols es respectaran dos construccions, una d'elles la Masia d'Estrela.

Aquest PAI ha trobat l'oposició dels ajuntaments d'Albal i Picanya, així com de l'Associació de Veïns de Catarroja i dels grups polítics municipals de l'oposició. I no és per a menys, ja que Nou Mil·lenni suposarà la construcció d'un altre poble (més de 20.000 habitants) entre Albal i Catarroja. Una saturació urbana excessiva. En una altra part de la comarca, el PAI Gran Manises segueix els mateixos passos. Ací s'ha planificat la construcció de 10.000 vivendes en una àrea d'1.300.000 m². Es tracta d'una zona boscosa singular situada prop de la ribera del Túria on hi ha les masies de

PROGRAMES D'ACTUACIÓ INTEGRADA (PAI) DE MÉS DE 500.000 m² PREVISTOS A L'HORTA

Municipi	Superfície m ²	Vivendes
Manises	1.300.000	10.000
Catarroja	1.700.00	12.000
El Puig	6.000.000	6.200
La Pobla de Farnals	700.000	2.000
San Antonio de Benagéver	3.000.000	7.000
Total	12.700.000	37.200

PREVISIÓ D'EDIFICACIÓ DE VIVENDES A LA CIUTAT DE VALÈNCIA

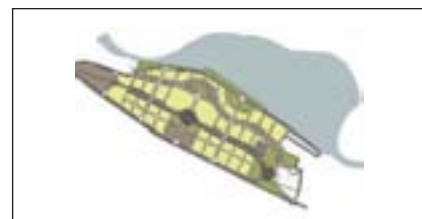
Sòl pendent d'edificar en l'actual PGOU en els PAI aprovats	42.213 vivendes
Superfície reclassificada	
Revisió PGOU 2005	Construcció de 14.835 vivendes
Total	57.048 vivendes
Vivendes deshabitades (INE 2004)	65.464

Horta de Catarroja on està previst construir Nou Mil·lenni.

Plànol Nou Mil·lenni de Catarroja.

Plànol Gran Manises.

la Cova, Espinós, Sant Joan i el Coronel. Si prospera el PAI, desapareixeran almenys els masos d'Espinós, Sant Joan i el Coronel, a més d'un paratge amb ruïnes romanes i la pinada del barri de Sant Francesc. De moment, sembla que es pot lliurar de la desfe-

ta la Masia de la Cova del segle XIX, ja que la Conselleria de Cultura demana a l'Ajuntament de Manises la protecció de l'edifici. També a Manises, el PAI està promogut per l'Ivvs, que compta amb la col·laboració de l'empresa Ortiz e Hijos.

MASIES, HORTS I PARATGES NATURALS DE MANISES I CATARROJA EN PERILL DE DESAPARICIÓ

PAI Nou Mil·lenni de Catarroja	PAI Gran Manises
Hort de Ferrís	Masia de la Cova
Hort de les Mestres	Masia d'Espinós
Hort de Santa Anna	Masia de Sant Joan
Hort del Groc	Masia del Coronel
Hort de Sant Josep	Pinada del barri de Sant Francesc

Hort de Santa Anna de Catarroja (J.L. Carretero).

REVISIÓ DELS PGOU

Però ací no acaba el problema. Els municipis de la corona metropolitana volen continuar creixent. Diversos ajuntaments han revisat enguany els seus PGOU per a convertir zona agrícola en sòl urbanitzable. Es tracta de Torrent, Sedaví, Mislata, Alborai i Albalat dels Sorells. Un creixement urbà que no es fonamenta en un creixement natural de la població local sinó per l'absorció de gent de València que emigra de la ciutat a la perifèria a la recerca de pisos més barats. Aquest fenomen s'està donant amb més intensitat de 1995 ençà. De fet, la població de València està estancada i hi ha més de 65.400 vivendes buides. Potser el cas més exagerat d'aquest model urbanístic siga Mislata. Aquest municipi ha reclassificat per a la construcció les zones del Quint II i El Paquillo, més de 200.000 m², la qual cosa suposa la desaparició de l'últim reducte d'horta del municipi. També és intensa l'activitat urbanitzadora a Paterna i Torrent, que no paren de créixer. Torrent ha revisat en 2005 el seu PGOU i té previst urbanitzar en els pròxims anys 6,6 milions de metres quadrats, dels quals aproximadament 2,7 milions de m² es destinaran a ús residencial i 4,9 milions a zona industrial. L'objectiu del consistori torrentí és superar la barrera dels 100.000 habitants.

MUNICIPIS DE L'HORTA QUE HAN REVISAT EL PGOU EN 2005 PER A CONSTRUIR VIVENDES I AMPLIAR LES ZONES INDUSTRIALS

Municipi	Superfície d'horta a reclassificar m ²	Previsió de creixement
València	2.531.757	Construcció de 14.835 vivendes.
Torrent	6.600.000	Construcció de vivendes i zona industrial. Es vol passar de 75.000 a 100.000 habitants.
Sedaví	334.642	Augmentar la població en 5.500 habitants.
Mislata	200.000	Construcció de vivendes. Suposa la desaparició total de l'horta de Mislata.
Alboraia	400.000	Zona comercial, vivendes i espai dotacional.
Albalat dels Sorells	700.000	Passar de 3.500 a 15.000 habitants.

Abusos Urbanístics No també denuncia la tendència excessiva dels ajuntaments a revisar els PGOU per a transformar sòl rústic en urbanitzable. Així mateix, uns 25 col·lectius valencians creen el passat 22 de juliol a València la Plataforma Compromís pel Territori, un moviment que reivindica una política del territori sostenible que pose límits a l'urbanisme depredador.

Pinada del barri de Sant Francesc.

CONTESTACIÓ CIUTADANA

Aquest urbanisme insostenible ha obtingut una certa resposta ciutadana. L'Associació Abusos Urbanístics No ha denunciat que els nous PAI ocupen 120 milions de metres quadrats en tot el territori valencià. De fet, des del passat mes de juny s'han presentat 173 PAI a la Conselleria de Territori. Aquesta associació rebutja la política urbanística de la Generalitat, fonamentada en la mala aplicació de dos lleis autonòmiques: la Llei de Regulació de l'Activitat Urbanística (LRAU), que avala la figura dels PAI, i la Llei d'Ordenació del Territori i Protecció del Paisatge (LOTTP). Abusos Urbanístics No també denuncia la tendència excessiva dels ajuntaments a revisar els PGOU per a transformar sòl rústic en urbanitzable.

Així mateix, uns 25 col·lectius valencians creen el passat 22 de juliol a València la Plataforma Compromís pel Territori, un moviment que reivindica

una política del territori sostenible que pose límits a l'urbanisme depredador. Aquesta plataforma exigeix la suspensió dels PAI poc transparents i dels que no comptem amb una àmplia acceptació social.

En Compromís pel Territori estan integrats, entre d'altres, els col·lectius Acció Ecologista Agró, la Coordinadora Per l'Horta, la Plataforma per un Ferrocarril Públic i de Qualitat, les associacions de veïns de Godella, València i Guadalest, la Plataforma Xúquer Viu, el Departament de Sociologia i Territori de la Universitat de València, Adena i la Coordinadora No a la Muralla de l'AVE, de la qual formen part la Fundació Horta Sud, l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud i la Unió de Llaoradors i Ramaders. Altres col·lectius que han denunciat activament l'urbanisme desordenat són l'associació València Metropolitana i el Col·legi d'Arquitectes de València.

Masia d'Espinós de Manises (Enrique Deltoro)

Hort del Groc de Catarroja (J.L. Carretero)

La Comissió Europea –a petició del Parlament Europeu– ha recomanat a la Generalitat Valenciana una moratòria urbanística, és a dir, la no reclassificació de més terrenys per a construir, i també la paralització dels PAI en tramitació fins que no s'aprove la LUV.

RESPOSTA D'EUROPA

Mentres tant, els partits de les Corts Valencianes no es posen d'acord per a racionalitzar el creixement urbanístic. Hi ha interessos contraposats. El Consell de la Generalitat tramita en les Corts la nova Llei Urbanística Valenciana (LUV), a la qual els grups de l'oposició han presentat vora 500 esmenes. La Generalitat pretén en 2006 refondre en un text únic totes les lleis urbanístiques actualment vigents que afecten el territori, l'urbanisme i la vivenda. Podrà la nova normativa posar límits a aquesta voracitat urbanística? D'altra banda, la Comissió Europea –a petició del Parlament Europeu– ha recomanat a la Generalitat Valenciana una moratòria urbanística, és a dir, la no-reclassificació de més terrenys per a construir, i també la paralització dels PAI en tramitació fins que no s'aprove la LUV. Això suposa la paralització provisional de 83 PAI en tot el territori valencià, projectes que afecten més de 94 milions de metres quadrats i 177.731 noves vivendes. En aquests PAI figuren els de Catarroja i Manises. Això no obstant, la Generalitat té previst burlar aquesta recomanació. I ho

farà amb una disposició transitòria en la futura LUV que permetrà tramitar aquests 83 PAI d'acord amb la LRAU. Per tant, aniran endavant.

L'urbanisme depredador continua, i si no li posem fre estem posant en perill la sostenibilitat del territori valencià i la qualitat de vida de les generacions futures. ■

Hort dels Mestres.

Masia de la Cova.

Febra urbanitzadora i especulació immobiliària

Construcció d'una nova zona residencial a l'Horta.

L'autor proposa un pacte urbanístic entre els dos partits majoritaris de les Corts Valencianes, PP i PSPV, per tal d'aminorar la febra urbanitzadora, facilitar l'accés a la vivenda i racionalitzar el desgavell urbanístic que impera a l'Horta.

Hi ha mercats amb característiques i actors diversos: el petroli, el café, els PC o els habitatges obeeixen a normes generals però tenen les seues pròpies peculiaritats.

Així, per a construir edificis necessitem bancs, treballadors, empreses subministradors, terrenys, promotors, administració i... persones jurídiques que vulguen i puguen ser propietàries d'immobles. D'aquests, n'hi ha almenys quatre tipus diferents: els qui compren la seua primera vivenda per a satisfer la necessitat per a ús personal; els qui compren una segona vivenda per a ús vacacional principalment; els qui adquireixen per a millorar les condicions (posant a la venda l'adquirida prèviament), i els qui actuen com a inversionistes (suposen que la podran vendre a altres que volen ser propietaris, obtenint un benefici).

Què passaria si fóra impossible produir més ciment, si no es poguera trobar més terreny, si no hi haguera treballadors de la construcció? Es buscarien productes alternatius, es reutilitzaria el terreny existent, es guanyaria terreny al mar i a la muntanya, apujarien els seus salaris, vindrien de fora del país... Cada una d'aquestes actuacions resol el problema immediat i té altres conseqüències que cal avaluar (per exemple, si guanyes terreny al mar, has de mantindre els dics i aqueixa activitat val diners que algú ha de pagar).

EFFECTES DEVASTADORS

Un altre escenari, relacionat però diferent, és que sobre qualsevol dels recursos enumerats hi haguera una normativa que es convertira en una prohibició total o parcial, d'utilització o de producció. Per exemple: "qualse-

JOSÉ QUINTÁS ALONSO
President de l'associació
València Metropolitana

vol terreny no consolidat està protegit, o "no es faciliten diners per a finançar la construcció ni la compra d'habitatges". Normes d'aquest tipus –fins i tot no tan dràstiques– tindran efectes immediats i potser devastadors.

En absència de decisions d'aquest tipus, però, sense entrar en les seues motivacions, l'escassetat de matèries primeres se soluciona buscant substituïts o altres mercats. De manera que pensar que la febra constructora acabarà quan s'acabe el terreny, és fals; pel mateix preu podria haver-se enumerat qualsevol dels altres factors (mà d'obra, diners, materials...); el factor limitador és el propietari. Els propietaris d'immobles són fonamentals: per què construir si ningú no pagaria per això?

El "tenidor de la hipoteca" compra i paga a tots, mantenint el sistema, i ho fa a un interès real pràcticament nul; és a dir, el negoci dels bancs deu estar en una altra banda. Si observem els quatre tipus de compradors, ¿la seua activitat té els mateixos efectes sobre el mercat de propietaris i vivendes? Els dos primers són els "ideals". El propietari de millora trau una casa del mercat però n'hi posa una altra usada; diguem-ne que és neutre. El denominat inversionista que compra sobre el plànol i ven fins i tot abans d'arreplegar "les claus" té efectes distorsionadors importants: acapara un bé i no el posa en circulació fins que no arriba al preu desitjat o fins que s'hi veu obligat. Els inversionistes no tenen tota la responsabilitat de l'alça desmesurada dels preus de la vivenda, però sí en una part estimable.

Quan el nombre es dispara i especulen milers de persones, hi ha un perill real: les "bombolles" tenen conseqüències molt negatives. L'inversió en immobles realitzada sense informació privilegiada és prou segura i que, si deixa passar el temps adequat, hi haurà una revaloració certa. Però allò que té més morbo és accelerar el procés i que els immobles es revalorin fortament en un espai de temps molt breu. A Florida, allà pel 1923, les revaloracions de terrenys van arribar al 300% en dos anys i el nombre d'agents de la propietat immobiliària a Miami va arribar als 75.000. Al Japó dels anys 90, es creia que els preus de la terra mai no descendirien i que l'actuació del govern podria pal·liar qualsevol situació problemàtica. Hui sabem que, a Florida i al Japó, els mercats van corregir de manera abrupta l'especulació.

Les distorsions que produeixen sobre el mercat pareixen importants (les dades numèriques del gràfic són fictícies, però el diferencial dóna una idea de les conseqüències derivades de l'especulació immobiliària):

PROCESSOS RECONSTRUCTORS

De manera que, allò més sa, en absència de processos reconstructors massius, és atraure propietaris amb diner fresc obtingut en un altre lloc –Regne Unit, Noruega...–, i també treballadors immigrants que vulguen ser propietaris i que guanyen els diners amb el seu treball ací. Ara bé, aquests propietaris no inversionistes consumeixen un altre tipus de recursos, entre els quals l'energia, les vies públiques –circulació, aparcaments...–, aigua potable, servei de depuració d'aigües, escoles, hospitals, servei de recollida de fem, seguretat que no seran assassinats, seguretat que no els faran fora de sa casa perquè no poden urbanitzar la parcel·la, consumiran aire que procuraran que siga de qualitat, clamaran contra el soroll i el gamberrisme, voldran vistes a la mar, a la muntanya i fins i tot al camp de golf...

Els propietaris escassejaran quan tinguin satisfetes les seues necessitats i/o decaiga la seua confiança. Pot decaure perquè estan fins a la gorra de ser assaltats en els seus xalets, perquè s'han cansat de la barbàrie del soroll, perquè aquelles vistes ja no existeixen (només es veuen cases i un bosc de grues marca el futur de la zona), perquè l'agent urbanitzador més aviat sembla un depredador, perquè tenen huit hores al dia de restricció: obris l'aixeta i no cau ni una gota d'aigua!...

En el consum de recursos que fan els propietaris és on es troba el repte de la sostenibilitat, el repte de la societat, el repte de l'administració: l'aigua i la construcció estan relacionades, per descomptat. Pareix obvi que quan una societat ha decidit no utilitzar profusament mecanismes dràstics per a imposar una determinada línia d'actuació, ha de recórrer sovint al raonament i al pacte justificat, legal i racional.

OBLIGATS A ENTENDRE'S

De manera que les dues grans formacions polítiques d'implantació nacional –PP i PSOE– estan obligades a arribar a pactes; la qüestió és transportable a les autonomies, i concretament a la nostra. No obstant això, vam poder llegir una entrevista realitzada als senyors Blasco i Burriel, en què parlaven sobre temes urbanístics i concretament sobre el pacte proposat pel president Camps. En aquesta entrevista es posa de manifest la mútua incapacitat per a centrar el debat, així com l'habilitat d'efectuar retrets, vinguin o no a tomb. Com que la qualitat intel·lectual de tots dos contertulians està fora de dubte, només es pot pensar que les dues actituds són voluntàries i que, per tant, no desitgen cap entesa.

És necessari, però, pactar amb l'adversari, perquè és obvi que tenim problemes d'aigua, de residus i d'urbanisme. Diuen que sobre residus hi ha pacte: PP i PSPV podrien posar-se a parlar de l'aigua i de l'urbanisme abans de les eleccions. Quan el PP

Què passaria si fóra impossible produir més ciment, si no es poguera trobar més terreny, si no hi haguera treballadors de la construcció? Es buscarien productes alternatius, es reutilitzaria el terreny existent, es guanyaria terreny al mar i a la muntanya, apujarien els seus salaris, vindrien de fora del país...

ofereix un pacte parcial sobre urbanisme i el nega sobre l'aigua, opine que tracta de confondre, de parar trampes perquè "pique" l'oposició... llevat que el Sr. Camps no perceba la relació entre les dues matèries, la qual cosa el desqualifica per a continuar governant aquesta comunitat.

Pel que fa a l'urbanisme practicat en l'àrea metropolitana, només diré que evoluciona sense una visió de conjunt i que, de la mateixa manera que l'activitat constructora continuarà en la resta de la comunitat, continuarà dins de l'àrea. Si realment volem que d'ací a 20 anys els nostres fills tinguin una ciutat habitable, comencem hui treballant per la ciutat metropolitana com ja ha fet Londres o Montreal. Actuar en aquest sentit també és competència autonòmica; si no hi fem res o anem en sentit contrari... és la nostra pròpia responsabilitat.

¿Veuen cap raó per la qual fóra nociu planificar el marc en el qual es desenvoluparà la ciutat metropolitana durant els pròxims 15 o 20 anys? ■

Ramon Guillem: “Escric per a captar la bellesa i jugar a fer-la eterna”

CRISTINA VALERO TORTAJADA

Un matí de dissabte, a la vora de l'Ajuntament de Catarroja, entre el remor de la gent que conversava al bar de la plaça, Ramon Guillem ens va contar com viu el seu treball de poeta, un ofici que reconeix propi “d'esmoladors de paraules, de fetillers, de mags, d'estranyos bojós”, un art aquest d'escriure que el va encisar des de ben jove i que l'ha convertit en un dels millors autors de la nostra literatura.

Ets optimista?

Optimista és una paraula que pot semblar en determinades situacions ingènua. Jo no m'atreveiria a dir-la. A voltes ser pessimista implica abandonar, i a mi no m'agrada ser pessimista per això, sempre m'agrada creure que hi ha eixida. La literatura catalana hui està en bon estat, i millor o pitjor la literatura sempre la tindrem. Desapareixerà la literatura quan desapareguen les persones del món.

Per què escrius poesia?

Si ho pense bé puc trobar molts motius per a escriure'n: escric per una íntima necessitat, per fugir de la realitat absurda que ens toca patir, per a captar la bellesa i jugar a fer-la eterna com una llança contra el pas fugisser del temps, perquè és així com em trobe a mi mateix... Tants motius que poden ser tots plegats, o cap ni un. Al cap i a la fi, escriure poesia és encara per a mi un enigma, i potser per això encara continue escrivint.

Començares molt jove amb aquest joc de les paraules... Com valeres la teua evolució com a poeta?

La poesia és un organisme viu, en constant evolució, talment com la

nostra vida. En poesia m'agrada com a creador la sorpresa i sorprendre'm. He anat creixent en el transcurs dels poemaris tant com en el tractament dels temes que m'obsessionen: el desig, la mort o el pas destructor del temps.

Jo vaig començar a escriure als quinze anys, i eren poemes per a mi, però a poquet a poquet vaig anar descobrint aquest món i millorant la meua obra. Quan comences és important conèixer gent que tinga confiança en tu i que siga prou dura i sincera per a dir-te com és allò que escrius; amb els amics del món literari s'aprén moltíssim així. També s'ha de llegir moltíssim perquè s'ha de ser primer molt bon lector per a poder ser un escriptor mitjanet.

Un escriptor ha de ser ambiciós, és el que deia García Márquez: “No vull ser com Cervantes, vull ser millor que Cervantes”; una altra cosa és que et quedes a mitjan camí, però el poeta s'ha de posar un nivell alt. Intente que m'agrade en conjunt tot el poema. Un ha d'estar content amb la seua obra, però que hi haja sempre un puntet que podria haver estat millor. Moltes voltes publicar un llibre és

Així ho demostren el gran nombre de premis obtinguts com ara el Premi de Poesia Ausiàs March, el de la crítica Serra d'Or o el dels Escriptors Valencians. Dels guardons –dels quals opina que no hem de donar-los més importància de la que tenen–, del procés de creació, de la comarca, de la nostra llengua, dels amics, i sobretot de literatura, parlarem durant unes hores que s'escaparen fugisseres entre el murmurí de la gent que esmorzava animadament a la terrassa d'aquell bar de la plaça.

Són bons temps per a la literatura?

Sempre han sigut bons temps per a la literatura, encara que la gent pense que no. Ja al segle XIX, John Stuart Mill explicava en un dietari que no eren bons temps per a la poesia, però tot i així s'havia de fer. Hui és cert que es llig poc, però hi ha més lectors que mai. A més, la poesia sempre ha sigut un gènere de minories.

desfer-se d'ell, perquè si no sempre estaríem retocant.

Ets perfeccionista?

Tots els autors que valoren el que fan han de ser perfeccionistes, sense exagerar però perfeccionistes. El somni és fer el millor poema possible: un artefacte contingut, en recerca de la perfecció fins i tot jugant amb el límit de les arestes imperfectes, un ritme intern, i de vegades imperceptible, com una font secreta, un engranatge silencios. Açò serien els propòsits, és clar, els resultats de vegades són una dolorosa constatació dels propis límits.

On trobes la inspiració?

A vegades em pregunte d'on ve aquell vers tant de temps buscat quan menys l'esperava, aquella imatge amagada, aquell color reverberant... Podem pensar que del treball, de les lectures, de la contemplació de la pròpia vida o de l'art. És possible, però hi ha un moment en què tot això desapareix, i la força de la voluntat, tan necessària per a escriure una novel·la, per exemple, no hi té res a veure. A mi, m'inspira molt escoltar música i passejar, però moltes vegades em quede només mirant el sostre, sense fer res. Els escriptors sovint mirem les teranyines. A vegades no faig res, simplement esperar, no sé què faig, però al cap d'una hora em ve alguna cosa per a escriure, ho sé,estic tota la vida fent-ho i no sé per què, però és així, misteriós.

Per què la poesia és especial?

A pesar de tots els raonaments, deduccions i interpretacions que en fem sempre hi ha un component en la poesia que se'ns escapa. Podem dir-li misteri, revelació... i és aquest misteri, tan estrany a les rodes de la vida quotidiana, feta de rutines i deshumanització, amagada darrere els aparadors de luxe dels negocis, aquell halo que cal preservar. La poesia és la veu de l'home, el seu esperit, la seua ànima escrita.

Què ha de tindre un bon poema perquè siga bo?

A l'hora d'escriure un poema, abans de tot, he de creure-me'l. Ha de ser au-

tèntic, que transmeta allò que per a mi significa en el moment en què l'escriu. Per a escriure s'ha d'estar tranquil; una cosa és que el poema tinga emoció per a transmetre, i una altra és que quan tu escrigues hages d'estar emocionat. Quan escrius has d'estar molt tranquil, molt relaxat, controlar perfectament el procés creatiu. Quan hi ha emoció, que no hi haja massa emoció. Controlar les regnes del cavall és complicat. Això em passava a mi en la novel·la eròtica A foc lent: havia d'escriure una escena eròtica forta però no havies d'estar massa erotitzat perquè si no, no funcionava; si n'estaves poc, tampoc, havies de posar-te dins, però controlant.

"Un poema és un món, una arquitectura gran. Si en falla un trosset, se'n va tot a terra"

Tens comunicació amb els lectors?

Si un poema no arriba al lector, si no és capaç de despertar la seua emoció, de provocar la seua complicitat, els poetes estariem dedicant-nos a un joc estèril que res no ha de dir-nos si a res no ens condueix.

Els lectors de poemes solen ser prou reservats. Els poemes, una volta es publiquen i la gent els llig, tendeixen a fer-los seus, quan els fan seus és com si ja no foren de l'autor, ja forma part de la persona que l'ha llegit i hi ha pudor de parlar amb el poeta i donar-li'n l'opinió.

Alguns dels teus poemes s'han musicat i també has desenvolupat treballs amb creadors d'altres arts. Com veus la resta d'arts?

La creació és una lluita contra els efectes del temps, contra el solc més invisible dels núvols i la neu voraç que ofega la molsa. Contra la mort, contra el seu blanc silenci.

El poema "Un silenci" el canta Miquel Gil. Un altre el va cantar l'Orfeó Català, i escoltar-lo amb música i a tantes veus va ser sorprenent. He realitzat col·laboracions amb pintors, i el resultat és preciós.

Escriure poesia és encara per a mi un enigma, i potser per això encara continue escrivint.

Quins autors t'han influït més, o més t'han interessat?

Cada època m'han influït alguns i m'han agradat altres. Les cites del principi sí que tenen a veure amb allò que està dient el llibre de poemes i amb l'estètica a la qual s'acosta durant eixa època. Va per etapes. Iehuda Amikai, un autor d'Israel, usa un llenguatge molt senzill però molt profund, o Andrade, i m'ha marcat molt Ausiàs March. El meu primer llibre de poemes és un vers tallat d'Ausiàs March i també de Cernuda.

"El problema de la nostra comarca és que no es creu que és comarca, ningú no té consciència que és l'Horta. València s'ho menja tot"

Com veus l'Horta Sud des del punt de vista de la creació literària?

El problema de la nostra comarca és que no es creu que és comarca; ningú no té consciència que l'Horta és l'Horta. Tu te'n vas a la Ribera o la Safor i sí que hi ha més consciència de comarca; ací València s'ho menja tot. Hi ha autors importants: Ferran Torrent és de Sedaví, Rafael Escobar, Pasqual Alapont... La comarca, cada vegada més, tendeix a convertir-se en una ciutat dormitori de València, però tota. Una cosa és el progrés i que el món evolucione, que és normal. El que no pot ser és que tots evolucionem de manera uniforme i que tots els pobles siguen iguals. Els pobles cada vegada s'assemblen més a les parts de la ciutat que no tenen cap personalitat. No som tan forts els escriptors per a salvar la personalitat de cada poble. ■

Quart de Poblet torna a mirar al Túria

YOLANDA LAGUNA QUILES

Vista aèria del riu Túria a Quart de Poblet.

La història de Quart de Poblet està lligada a la poderosa riquesa d'un Túria que va donar generosament la seua aigua per a alimentar una agricultura rica i pròspera, una incipient indústria, molins de producció important, i que, en ocasions, va tornar el somni de prosperitat en malson amb crescudes devastadores.

Quart de Poblet mira de nou al Túria. El projecte de recuperació de les riberes iniciat l'any 2000 per l'ajuntament ha permés tornar al poble un dels motors de la seua història: el riu. Riu i vila han avançat i avancen paral·lelament units. La història de Quart de Poblet està lligada a la poderosa riquesa d'un Túria que va donar generosament la seua aigua per a alimentar una agricultura rica i pròspera, una incipient indústria, molins de producció important, i que, en ocasions, va tornar el somni de prosperitat en malson amb crescudes devastadores. Precisament, aquestes van ser el detonant del Pla Sud, amb el qual el municipi va quedar definitivament pres entre l'aeroport, l'autovia A-3 i el nou llit, implicant el seu creixement natural. El dèbit i l'haver d'una relació mil·lenària.

Un recorregut pel patrimoni històric, cultural i natural de Quart de Poblet revela amb contundència eixe vincle,

segons es desprén de l'exhaustiu estudi realitzat per l'Agència de Desenvolupament Local (ADL), dependent de la Regidoria de Promoció Econòmica, com a pas previ en el Projecte de Recuperació i Adequació per a Ús Públic del Riu Túria.

Alguns historiadors atribueixen un origen romà al municipi. El topònim pareix procedir, de fet, del terme llatí *Quartum miliarium*, que fa referència a la quarta milla des de València al llarg de la via que comunicava la ciutat amb l'interior. Durant aquest període, la principal activitat econòmica era l'agrària i, encara que l'absència de fonts i restes arqueològiques no permeten afirmar-ho amb certesa, s'han localitzat línies que podrien correspondre a centuriacions o parcel·lacions del terreny d'origen romà.

Es conserven, de fet, vestigis que reforcen eixa tesi: els aqüeductes en la ribera de Vilamarxant i Riba-roja, l'as-

sut de Vilamarxant o l'Aqüeducte dels Arquets a Manises. Hi ha autors que defenen també la procedència romana del pont de Quart de Poblet, conegut popularment com el Pont de Catxo o el Pont Romà, i, fins i tot fra Bartomeu Ribelles, afirma en la seua crònica *València i alguns pobles abans de l'època cartaginesa* que els fonaments guarden estructures ibèriques.

Aquest pont és l'únic antic sobre el riu de tota la comarca de l'Horta, exceptuant els de València. La seua influència en la vida social i econòmica de Quart de Poblet és indiscutible. Jaime Sanmartín Fita, historiador local, sosté que els romans van engrandir l'obra ibèrica perquè les seues hosts passaren cap a Sagunt i els àrabs la van reconstruir i la van refermar.

El 1232, Jaume I determinà dirigir-se cap al sud per a realitzar l'atac definitiu en la conquesta de València. La seua estratègia va suposar circumdar

Primera representació que es coneix del pont de Quart de Poblet. És un gravat de 1690 de l'artista Juan Antonio Conchillos, en el qual es llig: "Puente de Quarte" i "Torre de Paterna".

la ciutat creuant el Túria per un punt que coincidiria amb el Pont de Catxo. El 1235 va travessar la mateixa zona, però després de reiterats fracassos va decidir finalment canviar de tàctica: va conquerir les alqueries que rodejaven la ciutat per assetjar-la i prendre-la. Ho va aconseguir el 9 d'octubre de 1238. Al pont es refereix també de manera col·lateral el privilegi que el rei Pere I ofereix a València l'1 de desembre de 1283, en concedir-li "totes les rambles per a l'ús del públic d'aquella, des del pont de Quart fins a la mar". Aquesta construcció va ser transcendental en multitud d'episodis històrics. Pel que fa a la Guerra de Successió, Escolano i Perales narren en la seua *Història General de València*: "Al front d'una arma de cavalleria, va baixar des d'Aragó el comte de les Torres (Borbó) (...). El comte es va establir a Montcada amb el seu exèrcit, on va decidir acampar pels pobles i alqueries de l'Horta, realitzant tota classe de destrosses (...). Davant l'arribada imminent de les tropes angleses (aliades amb l'arxiduc Carles d'Àustria), el comte travessà el Túria per Quart i es va situar a Torrent. Al seu pas cremà algunes cases de Quart i Aldaia, perquè no eren partidaris de Felip V".

GUERRA DE LA INDEPENDÈNCIA

Durant la Guerra de la Independència, el poble es va enfrontar a les tropes napoleòniques en la Batalla de Sant Onofre. Consumada la derrota, els voluntaris van creuar el pont a la recerca de punts estratègics des dels quals oposar-se a l'invasor; també el traves-

saren els valencians que van defensar Saragossa contra les forces de Bonaparte.

Les successives riuades i confrontacions van erosionar la construcció. José María Moreno, cronista de Manises, documenta la petició de Quart i de la resta de pobles de la zona de restaurar el pont el 1847, ja que el deteriorament dificultava tant el trànsit de molts propietaris de terres situades a l'altra part del riu, que havien d'anar fins al pont de Sant Josep a València, com l'afluència de treballadors, mercaderies i bestiar. Les obres van començar el 1851. Quart de Poblet va portar tot el pes del finançament i del manteniment.

L'11 de novembre de 1897 es va produir una forta inundació, que el quartà Josep Aliaga descriu en el seu diari: "Va tindre lloc una altra riuada que va ser molt més poderosa i potser la més gran o cabalosa que registra la història. Va enderrocar tot el pont de ferro, que fou arrossegat pel corrent quasi mig quilòmetre. Va inundar camps, cases i fàbriques".

Des d'eixa data fins a 1936, tan sols consta l'existència d'una passarel·la de fusta amb una barana de ferro, fins que en la Guerra Civil es va construir a uns 50 metres del pont, aigües avall, un altre de fusta sobre fonaments de

pedra, que el riu es va emportar uns anys després.

La riuada de 1957 va destrossar el pont; sobre els pilars van quedar únicament unes bigues de formigó. Els responsables de la fàbrica Refracta van construir una escala de fusta per a facilitar el pas d'una important quantitat de treballadors que procedia de Paterna. L'actuació definitiva es va produir el 1973, quan va adquirir la imatge actual.

Fins a mitjan segle XX va existir a Quart de Poblet la figura del ponter, que s'encarregava de cobrar el dret de pontatge, un cànon que tenia l'origen en el costum medieval de pagar per l'ús de les construccions públiques, molins, forns, etcètera. El ponter s'arrecerava durant el dia en una caseta situada en la vora dreta del riu, a pocs metres aigües amunt.

Durant els anys 20 s'ha documentat, així mateix, el funcionament d'un embarcador, que possiblement va desaparèixer una dècada després. El barquer conduïa la barca i cobrava pel pas. Aquest fet posa de manifest la dificultat de travessar un pont que durant molt de temps tingué un pendent important. Això obligà a construir un gual pel qual creuaven els carros. Per a fer-lo més viable s'omplia de grava estreta del riu.

Un home travessa a cavall el riu en la riuada de 1957 a pocs metres aigües avall del pont. Foto: Família Mínguez.

Embarcador de principis del segle XX. Foto cedida per l'ADL.

Crescudal del riu a l'altura del pont antic. Any 1967. Foto: Família López Monzó.

Banyes en el riu en els anys 60. Fotos cedides per l'ADL.

“LAS MADERADAS”

Una de les activitats característiques del riu, que es va desenvolupar durant segles, foren “las maderadas”, ço és, el transport de troncs des dels trams alt i mitjà del Túria fins a València. La fusta podia produir destrosses en els ponts en travessar-ne els ulls. Per a evitar-ho, estaven els “gancheros”, que a vegades baixaven en barca, arriscant la seua vida, per guiar la càrrega. L'última expedició documentada es va realitzar el 1888.

D'aquestes “maderadas” ens parla una acta de la junta ordinària dels comuners de la séquia de Benàger-Quart, realitzada el 7 de febrer de 1863. Es conserva en la Comunitat de Regants de Picanya i la cita Ramón Tarín López en el seu estudi sobre “El riu

La històrica séquia de Quart, al costat de les de Montcada, Tormos, Mislata, Mestalla, Rascanya, Favara i Rovella, té representació en el Tribunal de les Aigües de València des de temps immemorials, la qual cosa evidencia l'antiguitat del poble.

Túria: anàlisi i evolució del regadiu de València”, publicat en el llibre *El Tribunal de les Aigües de València*, que Javier Boronat preparà per a la Generalitat Valenciana:

“Constituyendo yo, el infraescrito Escribano Síndico de dichas dos acequias en el mismo (el azud), en que se hallaban también don Antonio Tarazona, Síndico Labrador de Benacher y Faytanar, vecino de Paiporta, y don Onofre Puchades Fità, Síndico Labrador de la de Quart, vecino de Quart de Poblet, se requirió por dichos señores levantar acta de reconocimiento que debía practicarse en el Azud antes del paso de la madera por la almenara del mismo que conducen a flote por este río Turia Don Jorge y Don Cormín y Vicente Chapa del comercio de maderas de la ciudad de Valencia para el cual habían sido nombrado peritos a saber: Fermín Griñó vecino de Quart de Poblet por parte de esta acequia, y Marcelino Cerveró vecino de Chelva por la de los dichos maderistas,...”

LES SÉQUIES DEL TÚRIA

Al riu acompanya un altre dels elements patrimonials més singulars de Quart de Poblet. Es tracta de la infraestructura que ha sustentat des de fa més de deu segles l'horta: la xarxa de séquies de la Vega de València, teixida durant l'època islàmica, que uneix el nom del municipi al del tribunal consuetudinari més antic d'Europa. La històrica séquia de Quart, al costat de les de Montcada, Tormos, Mislata, Mestalla, Rascanya, Favara i Rovella, té representació en el Tribunal de les Aigües de València des de temps immemorials, la qual cosa evidencia l'antiguitat del poble.

Les huit séquies, de les quals en sorgeixen altres de secundàries, vertebraren el sistema de reg de la cada vegada més minvada Horta de València. Jaume I, després de la conquesta, no sols no va modificar aquest entramat de canals àrabs, sinó que el va preservar en els Furs atesa l'eficàcia. No obstant això, el pas del temps ha introduït canvis significatius en l'estructura.

El Pla Sud va suposar en els anys 60 el desviament del Túria per un nou llit capaç de contindre unes ben temudes crescudes i, inevitablement, va fer desaparèixer els assuts de les séquies històriques que prenien l'aigua en l'últim tram del riu. L'obra implicà la construcció de l'Assut del Repartiment (més conegut com “la Cassola”), en terme de Quart de Poblet, des del qual les séquies de Favara, Rascanya, Rovella i l'Oro s'alimenten de les últimes aigües del riu.

EL LLIT VELL

El Túria, en el tram final del seu llit vell, es veu impel·lit per una paret ovalada a dirigir-se cap a l'almenara de la Cassola, des d'on baixa per emprendre un nou camí, en el qual, quasi sense aigua, s'eixampla.

El dilluns és el dia en què agafen aigua del riu les séquies del marge dret: Quart, Benàger-Faitanar, Aldaia i Manises, Mislata, Favara, Rovella i l'Oro. El repartiment es paralitza el dijous a les huit de la vesprada, quan es tanquen les comportes en la Cassola. En eixe moment s'obren els assuts de les séquies del marge esquerre: Tormos, Mestalla i Rascanya. Aquesta continua regant en el lloc que ocupava en el vell llit, encara que amb el nou assut té l'accés per la dreta.

Travessant el riu en carro l'any 1961. Foto: Família Castellà Mellado.

Quant a la séquia de l'Oro, es va construir en el segle XIX per a regar els arrossars de la Marjal, però habitualment no pren l'aigua del Túria, sinó de la depuradora de Pinedo i dels sobrants de les altres séquies.

La Comunitat de Regants de cada séquia es regeix per ordenances pròpies: les de Quart són medievals, i es remunten a 1350. En el cas que un llaurador infringisca alguna d'aquestes normes, ha de ser jutjat davant el Tribunal de les Aigües, fundat el 960 durant el regnat d'Abd-el-Rahman III, del Califat de Còrdova (en l'època foral es denominava Tribunal o Cort de Sequiers, segons els privilegis atorgats per Jaume I i alguns dels seus successors).

La denúncia és formulada pel guarda de la séquia, que cita l'infractor perquè comparega davant el Tribunal el dijous següent, dia en què se celebren les sessions davant la Porta dels Apòstols de la catedral de València. Quan les campanes del Miquelet de la seu toquen les dotze del migdia, els síndics, vestits amb la brusa d'hortolà i encapçalats per l'alguatzir, que porta el tradicional "ganxo", es dirigeixen des de la casa vestidor a ocupar el seu seient.

Una vegada pronunciat el tradicional "s'obri la sessió", l'alguatzir crida per dues vegades consecutives els denunciants de cada una de les séquies i ho fa sempre pel seu ordre, el mateix en què prenen l'aigua del riu Túria, del primer a l'últim. Per tant, des de fa segles, les sessions del Tribunal de les Aigües comencen amb la fórmula: "Denunciants de la séquia de Quart", ja que aquesta és la primera a prendre l'aigua del riu pel marge dret.

SÍNDIC DE QUART

En l'actualitat, el síndic que representa Quart és Onofre Gimeno. Acompanyat pel guarda de la séquia, José Antonio Monzó, acudeix cada dijous a la Porta dels Apòstols a impartir justícia en un procés totalment consuetudinari. Continuant una tradició ancestral, José Antonio l'ajuda a col·locar-se la brusa a la casa vestidor un poc abans de l'inici de la sessió.

Cada dos anys, el primer dilluns de Pasqua, segons manen les ordenances reimpresses per la impremta Marí Montañana en castellà de 1709, els regants de la séquia de Quart acudeixen a l'ajuntament a triar el síndic, un privilegi que només pot recaure en aquelles persones que compleixen

La Comunitat de Regants de cada séquia es regeix per ordenances pròpies: les de Quart són medievals, i es remunten a 1350. En el cas que un llaurador infringisca alguna d'aquestes normes, ha de ser jutjat davant el Tribunal de les Aigües, fundat el 960

Obertura de comportes a l'assut del Repartiment.

El síndic de Quart de Poblet, Onofre Gimeno.

El símbol de la inserció de Quart de Poblet en el sector de la ceràmica és el Molí de Vila, construït per Salvador Vila Bellver. Estava destinat, inicialment, a la refinació de vernís ceràmic, que s'exportava a Manises.

El guarda ajuda el síndic a vestir-se.

tres requisits: ser llaurador, regant i veí de Quart de Poblet. Onofre Gimeno és dels pocs que hi queden, ja que en el municipi a penes si perviu un poc terreny de regadiu.

El Túria, doncs, atorga a Quart de Poblet l'honor de pertànyer a una institució mundialment reconeguda, i de participar d'una de les tradicions més arrelades de la Comunitat Valenciana. La importància de l'aigua per a un poble que va ser fonamentalment agrícola és evident. Els cereals, amb el blat al capdavant (en l'escut de Quart de Poblet trobem una espiga), la dacsa, la morera, les hortalisses, els fruiters, oliveres i garroferes, entre altres, van ser els cultius característics de la zona. La regularitat del cabal del riu no era la tònica general i, de fet, el cadastre manuscrit de 1813 (un dels documents més antics de Quart, estudiat per José Ramon Sanchis en *Llauradors i rendistes en una comunitat rural de l'horta de València. Quart de Poblet en 1812*), revela la gran quantitat de basses construïdes.

En el segle XIX, això no obstant, el sector industrial experimentà un incipient desenvolupament, en el qual també va tindre un paper destacat el Túria. Al voltant del llit es va situar la major part de les primeres fàbriques relacionades amb l'activitat ceramista i del taulellet, la fabricació de rajoles i l'obtenció de terra.

EL RAJOLAR DE BAPTISTET

El Rajolar de Baptistet es trobava prop de l'actual IES Riu Túria i es dedicava a la producció de rajoles. El Rajolar del Cacuero, ubicat al costat del carrer de la baixada al riu, tenia una funció idèntica. La fàbrica de taulellets d'Onofre estava entre les anteriors, encara que uns metres més cap a l'interior del poble.

No obstant això, el símbol de la inserció de Quart de Poblet en el sector de la ceràmica és el Molí de Vila, construït per Salvador Vila Bellver. Estava destinat, inicialment, a la refinació de vernís ceràmic, que s'exportava a Manises. El molí utilitzava com a força motriu l'aigua de la séquia de Mislata, sobre la qual estava construït. Durant la Guerra Civil el van emprar per a moldre el carbó que es gastava en els gasògens, el combustible característic de la contesa bèl·lica, que substituïa els escassos productes derivats del petroli.

El 1957, la riuada va inundar el molí. L'aigua va arribar a una alçada de 2,57 metres. A partir de 1989 va deixar de funcionar, però pel seu caràcter emblemàtic l'ajuntament va decidir utilitzar-lo com a seu de l'actual Auditori Molí de Vila.

En aquesta zona es va erigir també el principal molí fariner local, el Molí del Riu, que prenia l'aigua directament del Túria. Localitzat a la plaça de Sant Ra-

fel, on té l'entrada original, molí i magatzem estaven comunicats per un arc, davall el qual passaven els carros per a creuar el riu a l'altura del qual en direcció a les rambles a treballar la terra. Va quedar inactiu en els anys 30.

Al municipi trobem actualment els testimonis de cinc molins: els dos esmentats, el de la Comuna, el del Real i el d'Animeta. No obstant això, les fonts en citen molts altres: el Molí dels Freres, el de Poblet i el de Quart, el de Jacinto Rius i el de José María Ibáñez, entre altres. No debades, el patró del poble, sant Onofre, es va aparèixer a un moliner un 10 de juny, dia de la seua onomàstica, segons la tradició.

L'ANTIGA CISTERNA

El riu continua present en molts moments i béns de la vida d'aquest poble. Destaca, pel seu valor històric i artístic, la Cisterna Medieval, datada en el segle VII i declarada Bé d'Interés Cultural (està inscrita en l'Inventari General de Jaciments Arqueològics de la Comunitat Valenciana).

La tradició oral diu que la cisterna s'omplia una vegada l'any amb l'aigua que li arribava des del Túria, a través de la séquia de Quart, i es garantia així el consum de la població durant dotze mesos. L'operació s'iniciava la nit de lluna plena del mes de gener i es perllongava durant la nit següent, des de les onze fins a les quatre de la

Xiquets en el riu en una de les activitats de l'Aula de la Natura.

matinada. La cisterna es troba a la plaça de l'Església, al nucli antic del municipi, mirant al riu. Actualment és utilitzada com a sala d'exposicions. En la segona meitat del segle XX, però, la gran expansió industrial va fer que el creixement del municipi s'orientara cap a la zona sud-oest del poble i l'expansió urbana generà la desaparició, que ha seguit de forma progressiva i constant, d'una part important de l'horta. El riu, amb multitud d'usos tradicionals (reg, per a fer la bugada, zona de banys o recreació, lloc per a la pesca), va emmalaltir greument per la desídia i la falta de sensibilització. La contaminació va arribar a extrems més que alarmants.

Davant d'aquesta situació, l'Ajuntament de Quart de Poblet es va marcar

la meta de recuperar aquest important patrimoni natural i cultural. El seu desig es va fer realitat l'any 2000 amb l'inici d'un projecte que ha permès recuperar ja uns 30.000 metres quadrats de ribera. Amb l'ajuda de l'INEM i del Servef, per mitjà de fons europeus i l'aportació municipal, s'han desenvolupat programes i tallers que combinen la regeneració amb la formació i la creació d'ocupació.

Durant aquests cinc anys, el consistori ha assumit tasques de manteniment de la superfície recuperada, ha dissenyat plans de sensibilització, ha posat en marxa una Aula de la Natura (espai formatiu i informatiu del riu pel qual han passat tots els i les escolars del municipi) i participa en el Projecte del Parc Fluvial del Túria, coordinat per la Confederació Hidrogràfica del

Durant aquests cinc anys, el consistori ha assumit tasques de manteniment de la superfície recuperada i ha dissenyat plans de sensibilització.

Xúquer, en què Quart de Poblet té molt a aportar, atesa la seua experiència. L'ajuntament ha sol·licitat recentment un altre taller per a continuar un treball que ja dóna fruits. El riu és protagonista en el procés de l'Agenda 21 Local.

La flora autòctona torna a créixer en les riberes, i desplaça les canyes i el càrritx. Passejar pel riu, empinar el catxerulo per Pasqua, sentir el rauc de les granotes, observar el vol d'aus aquàtiques i, fins i tot, pescar-hi (gràcies també al funcionament de la depuradora de Paterna), és de nou possible després de dècades en què una voraç expansió industrial i l'acció humana es van unir per convertir el Túria en un abocador incontrolat de residus de tota classe. Riu i vila caminen paral·lelament units. ■

La redacció d'aquest article ha estat possible gràcies a la informació facilitada per l'Agència de Desenvolupament Local de Quart de Poblet.

Treballs de regeneració.

Les riberes ja recuperades.

Planta autòctona de la ribera del Túria a Quart de Poblet.

Picassent a Mauthausen-Gusen

ENRIC ROMAGUERA I BELENGUER

Ramón Romaguera.

Juan Díaz Soria.

En memòria de Juan Díaz Doria i Ramón Romaguera Pastor, dos picassentins morts als camps d'extermini nazis, i de totes les víctimes de l'Holocaust. En el nostre pensament perduraran sempre els éssers més estimats que patiren l'exili i moriren per lluitar contra la intolerància i per defensar la democràcia i la llibertat.

L'EXILI ESPANYOL

Al final de la Guerra Civil, fugint de les tropes nacionals del general Franco, emigraren a França quasi mig milió de persones que serien confinades en camps de refugiats al sud-est de França. Després de l'ocupació d'aquest país pels alemanys, molts d'aquests espanyols exiliats van ser deportats als terribles camps d'extermini nazis. Disortadament, aquesta barbàrie l'hagueren de patir al camp de Mauthausen, fins a la mort, dos paisans nostres: Juan Díaz Doria "*el Nihero*" i Ramón Romaguera Pastor "*el Tot-igual*".

Segons l'informe *Vallièrre*, realitzat a petició del govern francès, el nombre d'exiliats espanyols que hi havia a França el 9 de març de 1939 era de 440.000. S'havien exiliat també els ministres del govern d'Azaña, els go-

vernus autonòmics del País Basc i Catalunya, els diputats de les Corts, líders polítics i sindicals, els millors quadres militars i els humanistes, poetes, pintors i músics més importants de l'època com ara Antonio Machado, que moriria el 22 de febrer de 1939 a Col·liure, Juan Ramón Jiménez, que rebria més tard el Premi Nobel de Literatura, Rafael Alberti, Francisco Ayala, María Zambrano, Severo Ochoa, que seria Premi Nobel de Medicina, i altres com Pau Casals, Picasso o Luis Buñuel.

PERSECUCIÓ I DEPORTACIÓ

El 22 de juny de 1940 cessaren les hostilitats entre França i Alemanya, i es va signar l'Armistici mitjançant el qual els nazis ocuparen els dos terços del territori francès, és a dir, la costa

atlàntica, la del Canal de la Mànega i la zona nord del país; la resta, que constituïria l'anomenada "zona lliure", quedaria sota el domini del mariscal Pétain, el qual va escollir com a centre polític i administratiu la ciutat balnearia de Vichy. L'exèrcit alemany va capturar més de 40.000 espanyols que els va incorporar als seus batallons de treball, molts d'ells els va deportar als camps de la mort i quasi uns 25.000 els va integrar a l'organització Tdot per a treballar en la construcció de fortificacions militars.

El primer grup d'espanyols que fou deportat al camp d'extermini austríac de Mauthausen estava format per 392 republicans tots procedents de l'*stalag* VII-A (Moosburg bei Freising) i tingué lloc el 6 d'agost de 1940. A partir d'aquesta data, i fins al 16 d'abril del 1945, les deportacions d'espanyols es produïren de forma continuada amb la col·laboració del mariscal Pétain i amb el beneplàcit del general Franco. El govern espanyol, i en particular el seu ministre d'Afers Estrangers Ramón Serrano Súñer, estaven perfectament assabentats del martiri que estaven patint els soldats espanyols republicans, com s'ha demostrat documentalment mitjançant la correspondència que es mantingué amb el cònsol espanyol a Viena i l'ambaixador espanyol a Berlín. La deportació a Mauthausen continuà periòdicament fins a vint dies abans de l'alliberament per les tropes aliades: el 5 de maig de 1945.

Serrano Súñer (al centre) amb Hitler.

Camp de Mauthausen.

EL KL-MAUTHAUSEN

El KL-Mauthausen fou el primer camp de concentració que es va construir fora de les fronteres d'Alemanya; igual que el seu annex Gusen. Estava situat a 20 Km. de Linz, a Àustria. El camp de Mauthausen es presentava com una fortalesa inexpugnable i durant els set anys de la seua existència, s'associà a la barbàrie i a l'horror: era el símbol de l'esclavatge i de la mort. Mauthausen tenia 49 camps auxiliars repartits per tot Àustria.

Milers d'éssers humans van ser internats en aquell infern, dels quals més de 170.000, d'ambdós sexes, van morir assassinats. Uns 12.000 republicans espanyols hi van ser internats i en moriren quasi 7.000, dels quals uns 450 eren valencians. Juan Díaz i Ramón Romaguera, els dos picassentins protagonistes d'aquest article, hi eren entre ells.

EL "SANATORI" DE GUSEN

Per tal de descongestionar Mauthausen, als presoners més febles se'ls ofería sarcàsticament la possibilitat de traslladar-se a Gusen (un camp auxiliar situat a uns cinc quilòmetres) un lloc considerat pels SS de repòs i descans i on se'ls deia que cuidarien d'ells. En realitat ocorria tot el contrari: en arribar-hi se'ls obligava a córrer grans distàncies i els més dèbils eren eliminats. Els maltractaments que rebien a Gusen eren encara pitjors que els de Mauthausen. Gusen estava considerat com una fàbrica de morts.

Entre les diverses formes d'extermini usades a Gusen, el mètode denominat *Badeaktion* era desconegut en la resta de camps; grups de centenars de presoners eren sotmesos diàriament de

nit a intenses dutxes d'aigua freda durant hores les quals provocaven la mort per hipotèrmia i congelació; a altres els ofegaven els mateixos *kapos* i SS, i aquells que aconseguien sobreviure els abandonaven al ras sota una temperatura d'uns 15 graus davall de zero. El fred feia el seu treball: més de la meitat morien abans de trencar el dia i la resta a l'endemà. Gusen era un camp d'extermini com Mauthausen però la velocitat d'anihilació era molt més gran. Els forns crematoris funcionaven tot el dia, a penes es podia respirar amb aquella olor de carn humana cremada. Amb la cendra i els ossos dels cadàvers es fabricaven superfosfats. Les cambres de gas asfixiaven diàriament centenars de presoners i els experiments mèdics que es feien acabaven sempre amb una injecció de benzol al cor. L'any 1942 els SS van decidir construir dos annexos més: Gusen II (denominat pels presoners com "l'infern dels inferns") i Gusen III. El 24 de gener de 1941 arribà a Gusen el primer grup d'espanyols, els quals van ser utilitzats com a esclaus per a construir un mur. Ramón Romaguera i Juan Díaz, els dos picassentins, van ser traslladats a Gusen, en el mateix comboi, el 20 d'octubre de 1941. Estic convençut que els dos van conuiu junts moltes estones recordant Picassent, les seues famílies i els moments més entranyables de la seua infantesa. Juan i Ramón tingueren moltes coses en comú, com ara: els dos van nàixer a Picassent el mateix dia del mes, un 24; ambdós van ser batejats a la parròquia de Sant Cristòfor i visqueren junts pel mateix barri, el format pels carrers de les Barraques, de Santa Teresa, de l'Àngel i les Coves del carrer Major; els dos se n'anaren a viure fora del poble: Ramón, als divuit anys, a la ciutat de València i Juan, als vint-i-tres, a Benimàmet; els dos van haver d'intervindre en la Guerra Civil espanyola i van haver d'exiliar-se als camps de refugiats del sud-est de França; els dos s'incorporaren a les CTE franceses i van ser empresonats per l'exèrcit alemany en juny de 1940; els dos van ser

traslladats als *stalags* d'Alemanya i després deportats a Mauthausen l'any 1941, i finalment, ambdós van ser traslladats junts el mateix dia, mes i any a Gusen, la seua darrera "residència", un lloc infernal des d'on els dos s'acomiadaren per sempre. En efecte, a Gusen, i en ple hivern, van morir els dos: Ramón el 27 de novembre i Juan el 30 de desembre. També del mateix any. Malgrat haver patit dos guerres i tota classe de vexacions, estic convençut que els dos van ser capaços d'enfrontar-se a totes les adversitats sense perdre mai el seny picassentí. Les seues defuncions van ser anotades al registre civil de Gusen tretze anys després de l'alliberament.

L'ALLIBERAMENT

L'avanç de les tropes soviètiques per l'est d'Europa i el de l'exèrcit nord-americà per l'oest feia pensar que ben aviat Hitler seria vençut. El 27 de gener de 1945 els russos van alliberar el camp d'extermini d'Auschwitz, i el dia 6 de maig arribaven els nord-americans a Mauthausen: els soldats americans foren rebuts amb una pancarta que els deportats col·locaren a la part interior de la porta central on es podia llegir en espanyol, anglés i rus: "*Los españoles antifascistas saludan a las fuerzas libertadoras*". La imatge que es van trobar fou horrorosa: centenars de presoners morts i amuntegats per terra, el dispensari ple de malalts agonitzant i de cossos en estat avançat de putrefacció, els barracons dels russos s'havien convertit en autèntics dipòsits de cadàvers... Finalment, el 7 de maig a Berlín, Alemanya es rendeix i finalitza la Segona Guerra Mundial a Europa. Hitler i Himmler s'havien suïcidat.

Pedrera del camp d'extermini nazi.

JUAN DÍAZ DORIA

Juan va nèixer a Picassent al carrer de les Coves, núm. 24 a la una de la vesprada del dia vint-i-quatre de desembre de l'any 1913. A son pare li deien Juan Díaz Fuentes i a sa mare Mª Concepción Doria Espert i fou batejat a la parròquia de Sant Cristòfor Màrtir el dia vint-i-huit pel coadjutor Lorenzo Roselló Ballester. Juan tingué un germà que li deien Vicent i una germana de nom Teresa. Juan era el major dels tres.

De menut compartiria els jocs amb els amiguets del barri d'on vivia: el carrer de Santa Teresa, Barraques, l'Àngel, Major, les Coves... Segur que jugaria amb els companys a menjar terra, al potet, a mort i pam, i de segur que coneixeria un xiquet un poc més jovenet que ell que li deien Ramonet. De més major, igual que feien quasi tots els xiquets de la seua edat, se n'anava pel terme a buscar nius de pardalets, i com que era qui més en trobava, els companys li tragueren de malnom "el Niuero"; també aniria al barranc a fer caragols avellanencs perquè se'ls menjaren els patos, a esmicolar fesols o cigrons a les eres del Sequer o a les de Curreta, a menjar figues, a fer espàrrecs, sajolida, timó...

Fins que el van cridar a files, Juan va treballar al camp. Al vint anys entrà en quintes i va anar a fer la mili a la ciutat de Lleida en el Regiment d'Infanteria núm. 25, conegut també amb el nom d'Albuera. El van llicenciar el 26 d'octubre de 1935 i quedà destinat, en cas de mobilització, al Regiment d'Infanteria Otumba núm. 7 de València. Aleshores vivia a Picassent al carrer de l'Àngel i poc després es traslladà a viure al poble de Benimàmet amb la seua companya Dolores Fernández Doria.

Al mes de juliol de 1936, en esclatar la Guerra Civil Espanyola, s'hagué d'incorporar d'immediat al front amb el seu regiment de València. Juan no va saber mai que el seu germà Vicent, que era cinc anys més jove que ell, va morir al front de Guadalajara lluitant casualment en el bàndol contrari.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Com que el Regiment Otumba núm. 7 va intervenir en la zona del nord-est d'Espanya, a la caiguda de Catalunya Juan hagué d'exiliar-se a França amb centenars de milers de persones. Travessà els Pirineus i després va ser internat als camps de refugiats del sud-est de França on va haver de malviure uns quants mesos abans d'allistar-se a les Companyies de Treballadors Estrangers (CTE) franceses. A Juan se l'emportaren a la zona dels departaments de la Marne, de Côte-d'Or, de la Niviere i de Yonne (Champâge-Bourgogne), un lloc situat entre París, el riu Loira i Des Vosges, on treballà incansablement a càrrec del govern francès. Al mes de juny de l'any 1940 fou capturat per l'exèrcit alemany i després traslladat com un animal en un tren de transportar bestiar a l'*stalag* VI-D de Dormund a Alemanya. El matricularen amb el número 8645 i després el portaren a diversos *stalags*, com ara: el VI-C (Bathorn), el VI-F (Bocholt) i finalment al XII-D (Trier/Trêves).

El 3 d'abril de 1941 van ser deportats al camp de Mauthausen 358 espanyols procedents de l'*stalag* XII-D situat a uns 800 quilòmetres. Prèviament havien estat identificats i detinguts per la Gestapo (la policia po-

lítica alemanya) de Trier. En aquest comboi de presoners anava Juan, que aleshores tenia 28 anys. Ben prompte seria humiliat i deshonrat pels SS fins a la mort. El número de presoner que li fou assignat va ser el 3922, que en alemany s'havia de dir *Neununddreißig* (39) i *Zweiundzwanzig* (22): quatre asèptiques xifres que simbolitzarien des d'aleshores la seua personalitat i que evidentment hagué d'aprendre's de memòria per a evitar càstigs, vexacions... Les dades familiars que donà van ser el nom de la seua companya i l'adreça d'on vivia aleshores: Ramón Juan, 2. València.

Al cap de sis mesos, el 20 d'octubre de 1941, Juan va ser traslladat a Gusen on el matricularen amb el número 14289. Hi moria el 30 de desembre del mateix any. La inscripció de la seua mort al registre civil de Gusen es va fer l'any 1958 amb el número 1824. A França i a Alemanya continuaven els reconeixements i homenatges als deportats espanyols republicans.

RAMÓN ROMAGUERA PASTOR

Al carrer de les Barraques, a les cinc de la vesprada del 24 de març de 1918, naixia un xiquet que era fill del matrimoni format per Ramón Romaguera Ibáñez (descendent de la nissaga dels "Tot-igual") i Vallivana Pastor San Luis (procedent de la família de les "Xarrones") i que el dia 27 del mateix mes a la parròquia de Sant Cristòfor Màrtir seria batejat pel coadjutor Mn. José Pastor Bernabeu. Ramón tingué una germana, Maruja (actualment té 77 anys i viu a Paterna amb el seu marit Francisco Benito i han tingut tres fills) i dos germans Paco i Salvador, els quals van faltar ja fa uns quants anys. Ramón era el major de tots els germans, de menut segur que ajudaria son pare al camp a fer espart, pita i llenya fornilla, a casa cert que faria parlar molt sa mare, al carrer jugaria amb els amiguets (entre els quals hi hauria un que era un poquet més major que ell i que li deien Juanito) per les coves del carrer Major i del Forn de Vi-ret a la rodanxa, al piqui, a xurro bo-

ta... al barranc nadaria en el clot de la Gramassà i en el dels Patos i també menjaria dàtils de rabosa, margallons, gínjols, codonys, magranes, figues de pala, móres...

Als divuit anys se n'hagué d'anar a viure a València amb sa mare i els seus germans.

Al poc temps d'esclatar la guerra, encara no havia complit els vint anys, Ramón fou cridat per la República per a integrar-se als grups de milicians que es formaven als ajuntaments. Fou enviat al front de Catalunya des d'on va fugir a França pel febrer-març del 1939 amb mig milió més de persones. Internat en un dels camps de refugiats francesos (Le Barcarès, Saint-Cyprien o Argelès-sur-Mer), estigué malvivint uns mesos fins que a conseqüència de la invasió de França s'allistà a una de les Companyies de Treballadors Estrangers (CTE) que el govern de Pétain va crear. A Ramón se l'endugueren a la regió de Des Vosges prop de la ciutat de Belfort, al nord-est de França, on estava la zona fortificada de La Lauter. En aquell maleït lloc va treballar uns quants mesos a expenses de les autoritats franceses en una gegantesca i absurda obra arquitectònica militar-bèl·lica. En juny de 1940 fou fet presoner pels alemanys i traslladat a més de mil quilòmetres en vagons de mercaderies i de transport de ramats de bestiar, amb unes condicions infrahumanes, al camp de treball (*stalag*) XI-B de Fallingbostel, prop de Hannover a la Baixa Saxònia, al nord d'Alemanya, on el van matricular amb el número 86.602.

El dia 27 de gener de l'any 1941, 1.506 soldats republicans procedents de l'*stalag* XI-B travessen les seues portes després de quatre o cinc dies de patiment i de recórrer més de mil quilòmetres en aquelles porcatères de vagons. Prèviament havien estat identificats i detinguts per la Gestapo (la policia política alemanya) de Lüneburg. En aquesta munió d'hòmens viatjava Ramón que aleshores tenia 23 anys. Malauradament l'esperaven ben aviat el sofriment físic i la degra-

dació psíquica mai patits per un ésser humà. Les dades familiars que donà van ser el nom de son pare i l'adreça d'on vivia aleshores: el Forn de Viret, 4 de Picassent. El matricularen amb el número 6148 i, com tots els deportats, hagué d'aprendre's de memòria les dos paraules alemanyes: *Einundsechszig* (61) i *Achtundvierzig* (48), que des d'aquell instant representarien la seua "identitat" en aquell condemnat lloc. El 20 d'octubre de 1941 va ser traslladat a Gusen on li assignaren el número 14.449 i el 27 de novembre moria. La seua mort es registrava en el jutjat de Gusen l'any 1958 amb el número 809.

Sa mare va rebre l'any 1963 una compensació econòmica del govern alemany com a reconeixement de la seua tragèdia i, mentrestant, França homenatjava els espanyols republicans dedicant-los nombrosos monuments.

ÚLTIMES PARAULES

Després de la derrota del nazisme, ara fa 60 anys, els deportats espanyols foren ignorats i oblidats pel règim franquista. Tots van caure en l'anonimat. Com que s'havia produït una situació "d'amnèsia col·lectiva", la tasca de recuperació de la memòria històrica hagué de fer-la la societat civil i, a Catalunya l'any 1962, es va crear en la clandestinitat l'Amical de Mauthausen, una associació de supervivents i familiars que continua tenint encara com a objectius principals explicar a la societat els crims i recordar la memòria dels exterminats.

El rei Joan Carles I d'Espanya visità Àustria l'any 1978 i manà dipositar una corona de flors al monument erigit el 1962 en memòria del republicans espanyols morts a Mauthausen, i l'any 1995 l'exministre de Defensa, el socialista Julián García de Vargas, tingué un gest emotiu amb els exiliats republicans i se'ls va retre un curt i breu homenatge al Congrés.

Des d'aleshores, el nombre d'actes de solidaritat i de reconeixement envers els espanyols ha augmentat pertot arreu, i mentre que a Andalusia i Ca-

Placa en homenatge a Juan Díaz i Ramón Romaguera.

talunya es fan homenatges, s'inauguren monuments, es descobreixen plaques i es dediquen carrers als seus veïns, a casa nostra no res. Fins ara, el silenci i l'oblit han sigut el tracte que han donat els nostres representants autonòmics als més de 400 deportats valencians morts. Enguany el Congrés dels Diputats celebrà la primera commemoració oficial d'àmbit estatal en record de les víctimes de l'Holocaust i el president José Luis Rodríguez Zapatero, en nom del Govern espanyol, lloava els republicans a Mauthausen.

HOMENATGE A PICASSENT

El poble de Picassent sí que ha fet el seu particular homenatge a Juan Díaz i Ramón Romaguera, en un acte celebrat al saló de plens de l'Ajuntament, presidit per l'alcaldesa Conxa Garcia i el regidor Jaume Sobrevela. L'homenatge va comptar amb l'exposició d'Adrián Blas Mínguez, delegat de l'associació Amical Mauthausen, i del supervivent d'aquest camp d'extermini Paco Aura. Per a finalitzar, es va descobrir un monòlit al cementeri municipal en record de Juan Díaz i Ramón Romaguera i de totes les víctimes de l'holocaust nazi. Un acte que va concloure amb una ofrena floral, la lectura d'uns poemes i l'himne de Riego. ■

El premi d'investigació de l'IDECO de l'Horta Sud compleix 15 anys

L'Institut d'Estudis Comarcals (IDECO) de l'Horta Sud, que presideix Vicent Boscà, ha convocat la quinzena edició del Premi d'Investigació de la comarca amb l'objectiu de fomentar l'estudi i el coneixement dels vint municipis que configuren aquest territori. Un premi de prestigi, dotat amb 4.500 euros, que compta també amb l'al·licient que el treball guardonat serà publicat en la col·lecció «Monografies de l'Horta Sud».

El premi de 2005 s'atorgarà al millor projecte d'investigació inèdit en qualsevol de les disciplines que permeta aprofundir en algun dels aspectes de la realitat comarcal, siga història, antro-

pologia, literatura, geografia, filologia, ciències ambientals, música i d'altres. Com en anteriors edicions, els projectes presentats seran seleccionats per un jurat format per membres de les entitats convocants, l'IDECO i la CAM com a entitat patrocinadora. El premi compta, a més, amb el copatrocini de la Mancomunitat de l'Horta Sud.

El lliurament oficial del premi tindrà lloc en el tradicional Sopar Comarcal, que tots els anys reuneix el món cultural, polític i econòmic de la comarca. Una cita ja típica en la qual es concedeix també el Premi Quico Moret de la Concòrdia a una persona o institució destacada pel seu treball continuat per la comarca.

El treball premiat serà publicat en la col·lecció «Monografies de l'Horta Sud», que compta amb títols tan signi-

ficatius com *Art actual a l'Horta Sud* de Pascual Patuel, *Ecoguia d'itineraris ambientals i culturals de l'Horta Sud* de Paco Tortosa, *L'espai local. Bibliografia de l'Horta Sud* de Vicent S. Olmos i Agustí Colomines, *La premsa local i comarcal de l'Horta Sud (1976-1996)* d'Alfred Ramos i Francesc Martínez, i *Geografia física de l'Horta Sud*, entre altres llibres.

L'IDECO, fundat en 1982, realitza una important tasca cultural en la defensa del nostre patrimoni i la vertebració comarcal en totes les seues vessants. Edita la revista d'estudis *Annals*, a més de cartografia sobre l'Horta Sud. L'IDECO també ha participat en els tres congressos d'història de l'Horta Sud i ha organitzat diverses jornades i conferències sobre temes comarcals. ■

ARTIC, 25 anys de lluita contra les drogodependències

En 1980 naixia l'Associació d'Alcohòlics Rehabilitats de Torrent i Comarca (ARTIC). Enguany celebren el seu 25é aniversari i l'Ajuntament de Torrent ha decidit editar un llibre commemoratiu que conta la història de l'associació a través de vivències i records de persones que han tingut o tenen contacte amb ella. L'alcohol i altres addiccions han varat les esperances de moltes persones que no sabien on acudir. No obstant això, aquesta associació oberta a tots ha sabut captar aquestes perso-

nes, acollir-les, tractar el seu problema amb normalitat i tornar-les a la societat en condicions favorables.

La primera part del llibre ens acosta la història d'ARTIC, per mitjà de diversos articles de membres de l'associació, des dels durs inicis fins al moment actual i de com ha anat aconseguint un gran reconeixement per la seua labor social tant a Torrent com als municipis pròxims. A més s'inclouen més d'una desena de testimonis de persones que han acudit a ARTIC pels seus problemes d'addicció i que en aquest moment estan totalment rehabilitades.

En la segona part podem trobar articles de diverses persones relacionades amb l'associació i que ens presenten una exposició detallada de tots els programes que realitza ARTIC per als seus afiliats. La tercera i última part és una reproducció de tots els articles que el BIM de Torrent ha publicat sobre ARTIC des de la seua creació. 25 anys treballant en la prevenció i en la lluita contra les drogodependències sense ànim de lucre, per simple dedicació social, bé mereixen un homenatge com el que suposa l'edició d'aquest llibre. ■

Escola viva a Picanya

RAFAEL ROCA

La col·lecció «Pont vell. Estudis locals», que amb tanta exquisidesa i bon criteri edita l'Ajuntament de Picanya, acaba d'arribar al seu llibre núm. 10, i ho ha fet amb la publicació d'un monogràfic dedicat a *L'escola que hem viscut. Vint-i-cinc anys del CP Ausiàs March de Picanya*. Coordinat per Alfred Ramos, actual director del col·legi i membre del Consell de redacció de *Saó*, el volum, que ha estat concebut «per no caure en l'oblit», festeja les noces d'argent de la institució educativa local fent un rigorós repàs a l'activitat que el centre escolar ha desenvolupat al llarg del darrer quart de segle i, per extensió, a l'educació democràtica a aquell municipi de l'Horta Sud.

El llibre s'estructura en cinc parts: la primera, «La història», comprén els capítols «Temps era temps (1979-1982)», «La renovació pedagògica (1982-1985)», «Un nou marc participatiu (1985-1990)» i «A voltes amb la reforma (1990-1993)», redactats per Alfred Ramos, i «Dies de multiculturalitat (1993-2004)», redactat per Míriam Cordero; la segona, «Viure l'escola», recull vint testimonis que, a manera

d'experiències, records i anècdotes, han redactat diversos pares, mares, mestres i antics alumnes; la tercera, «Parla l'alumnat», dóna veu a sis exalumnes; la quarta, «100 paraules per a un Diccionari Històric de l'Ausiàs», ha estat elaborada per l'amic Alfred, ànima i esperit de la publicació, i defineix breument les cent paraules-clau que exemplifiquen i resumeixen el tarannà i la història de l'escola; finalment, la cinquena part, dedicada a «Annexos», està integrada per un bon grapat d'orles del període 1991-2005 i per tres llargues relacions nominals: la del professorat que ha passat pel col·legi (101 mestres des de novembre de 1979), la del personal no docent (vora 40 treballadors entre conserges, cuineres, netejadores, etc.) i la de l'alumnat (2.340 xiquets i xiquetes) que durant els darrers 25 anys ha donat vida al CP Ausiàs March. A més, tots els capítols estan il·lustrats amb nombroses fotografies, històriques i actuals, que permeten visualitzar les múltiples activitats lúdiques i pedagògiques que ha portat a terme aquesta veterana escola picanyera.

Tot això, i el fet que la monografia estiga encapçalada amb escrits de Josep Almenar (alcalde de Picanya), Maria Mira (inspectora d'educació), Mercé Viana (assessora del Cefire de Torrent), Xelo Sanchis (regidora d'Educació i Cultura de l'Ajuntament de Picanya durant els anys 1979-1991) i Vicent Boscà (president de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud), fa de *L'escola que hem viscut* un llibre obert i plural, que mostra que l'educació és una realitat que ens afecta a tots i totes, mestres, polítics i societat civil; i que només des del diàleg i el compromís és possible construir una escola viva, dinàmica i participativa.

Festeja les noces d'argent de la institució educativa local fent un repàs rigorós a l'activitat que el centre escolar ha desenvolupat al llarg del darrer quart de segle i, per extensió, a l'educació democràtica a aquell municipi de l'Horta Sud.

Perquè, tal com s'afirma a la introducció, una institució educativa «és obra col·lectiva de nombroses persones, del seu esforç, del seu treball».

Fa unes setmanes, durant el transcurs del sopar anual de *Saó*, Francesc de Paula Burguera recordava que «el País Valencià, el faran els mestres o no serà», i del que no hi ha cap dubte és que l'Ausiàs March de Picanya, nascut al temps que les primeres eleccions municipals democràtiques, ha construït poble, comarca i país, ha format persones cultes i respectuoses, arrelades i sensibles amb la pròpia història i amb les múltiples formes de cultura que actualment expressa la nostra societat. Si la major part de les escoles valencianes seguien el model de qualitat que durant més de dues dècades ha guiat els responsables del col·legi Ausiàs March, el País Valencià, en tant que territori amb idiosincràsia i personalitat pròpia, tindria el seu futur més que assegurat. L'enhonorabona, i a per les noces d'or. ■

Molí de Vila de Quart de Poblet

EL SÍMBOL DE LA INSERCIÓ DE QUART DE POBLET EN EL SECTOR DE LA CERÀMICA ÉS EL MOLÍ DE VILA, CONSTRUÏT PER SALVADOR VILA BELLVER. ESTAVA DESTINAT, INICIALMENT, A LA REFINACIÓ DE VERNÍS CERÀMIC, QUE S'EXPORTAVA A MANISES. EL MOLÍ UTILITZAVA L'AIGUA DE LA SÉQUIA DE MISLATA, SOBRE LA QUAL ESTAVA CONSTRUÏT, COM A FORÇA MOTRIU. DURANT LA GUERRA CIVIL, EL VAN EMPRAR PER A MOLDRE EL CARBÓ QUE ES GASTAVA EN ELS GASÒGENS, EL COMBUSTIBLE CARACTERÍSTIC DE LA CONTESA, QUE SUBSTITUÏA ELS ESCASSOS PRODUCTES DERIVATS DEL PETROLI. POSTERIORMENT ES VA RESTAURAR I FOU RECONVERTIT EN L'AUDITORI MUNICIPAL DE QUART DE POBLET EN 1997.